

Култ
насл
Срби

ДРАМСКА БАШТИНА

СВЕТИСЛАВ ПРЕДИЋ

ГОСПОДИН
МИНИСТАР

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 16, књ. 4

ISBN-978-86-80954-21-9

Издавач
Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Весна Буројевић, директор

Уредник едиције
Александар Пејчић

Приредио, коментаре и студије изradio
Александар Пејчић

Рецензенти
Проф. др Горан Максимовић
Проф. др Бошко Сувајић
Др Јелица Стевановић, музејски саветник

Лектура и коректура
Александра Јакишић

Ликовно решење корица
Ново Чоџурић

Припрема за штампу
За Soft graf Таџјана Божић

Штампа
ГИП Илијанум, Шид

Тираж
300 примерака

СВЕТИСЛАВ ПРЕДИЋ

ГОСПОДИН МИНИСТАР

ТРИЛОГИЈА

Приредио, коментаре и студије израдио
Александар Пејчић

Београд 2023

Светислав Предић

СВЕТИСЛАВ ПРЕДИЋ

ГОСПОДИН МИНИСТАР

ТРИЛОГИЈА

I
НА БЕЛОМ ХЛЕБУ

II
САД ИЛИ НИКАД

III
НАРОДНА ВОЉА

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
I, КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛИЦА, 1
1927.

Насловна корица књиге *Господин министар*

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

У БЕОГРАДУ

1927

Вечерња представа 16.

НОВА ЗГРАДА

У петак, 16. септембра — (Први пут)

ГОСПОДИН МИНИСТАР

Трилогија од Др. Светислава Предећа. Режија: г. Рангел.

На белом хлебу

Једн чин

Л И Ц А :
 Министар на развољску . . . г. Николџ
 Министар на развољску . . . г-ца Стокић
 Министарка кћи (Дубица) . . . г-ца Урбанова
 Шер (Селуј) . . . г. С. Милошевић
 Саушница (Јуца) . . . г-ца Николџ
 Мали дијалог (Марковић) . . . г. Милошевић
 Писар . . . г. Душановић
 Догађа се у кабинету на раз у статусу Министровом.

Сад или никад

Једн чин

Л И Ц А :
 Министар . . . г. Николџ
 Министарка . . . г-ца Стокић
 Министарка кћи (Дубица) . . . г-ца Урбанова
 Шер кабинета (Марковић) . . . г. Милошевић
 Православни референт . . . г. В. Јовановић
 Католички референт . . . г. Милошевић
 Мусавитски референт . . . г. Радичевић
 Шинкер . . . г. Златковић
 Г-ца Шинкер . . . г. Душановић
 Саушница . . . г. Марковић
 Догађа се у кабинету Министра Вера.

Народна воља

Једн чин

Л И Ц А :
 Министар у певању . . . г. Николџ
 Министар у певању . . . г-ца Стокић
 Директор "Народне Воље" . . . г. Војкић
 Уредник . . . г. Н. Говић
 Репортер . . . г. Антоновић
 Администратор . . . г. М. Марковић
 Оглашавач . . . г. Бошковић
 При пријатељ из народа . . . г. Антоновић
 Други пријатељ из народа . . . г. Душановић
 Старица . . . г. Поповић
 Штампарски писар . . . г. Душановић
 Догађа се у Уредништву "Народне Воље".

(Први пут)

Нервозан болесник

Једн чин. Нависно Др. Светислава Предећа.

Л И Ц А :
 Болесник . . . г. Говић
 Болесника жена . . . г-ца Николџ
 Зубни лекар . . . г. Стокић
 Породица . . . г-ца Теша
 Једн јаван болесник . . . г. Душановић
 Догађа се у ателу зубног лекара.

Инструменти и намештај за зубни ателу у "Нервозном болеснику" из радње „Дентал Депот“ Владе Марковића, Телефон 25-88 Београд.

Цене места:

У партеру: Ложа 200 дина. Фотеље I ред 45 Фотеље II ред 40 дина. Седишта 30 динара
 I галерија: Ложа 200 дина. Фотеље у балк. 35 Фотеље I ред 40 дина. Фотеље II р. 30 динара
 II галерија: Ложа 140 дина. Фотеље у балк. 35 дина. Седишта I р. 27 дина. Фотеље II р. 20 динара
 III галерија: Балкон 20. Седишта 15 дина. Стајале 10 динара — Задња Галерија 15 динара

Почетак у 8 часова у вече.

Плакати премијерног извођења

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР

О издању комедије <i>Господин министар</i>	9
<i>Господин министар, шриложија</i>	13

КРИТИЧКЕ НАПОМЕНЕ

Посебне напомене	123
Правопис: стилско-језичке особености	129
Театрографија	131

ПОГОВОР

Животни и књижевни пут Светислава Ст. Предића	135
Комички свет власти: <i>Господин министар</i>	141

ДОДАЦИ

Хронологија живота и рада	161
Извор	164
Селективна библиографија	165
Речник мање познатих речи	167
Попис илустрација	169
Литература	170

ПРЕДГОВОР

О ИЗДАЊУ КОМЕДИЈЕ *ГОСПОДИН МИНИСТАР*

Комедија *Господин министар* Светислава Ст. Предића први пут је приређена као научнопопуларно издање, у оквиру едиције *Драмска баштина*. Премијерно је изведена у Народном позоришту 1927. године, и кратко се одржала на сцени иако није без драматуршких вредности.

Предић је објавио дванаест драмских текстова, претежно једночинки, од којих су три изведене. У рукопису му је остала само драма *Искра из камена*, написана 1938. Међу његовим драмским текстовима, које вреди истаћи, налази се и комедија у три чина *Наши смо* (1929, прем. 1937) и једночинка *Вредан је ђао* (1921). За приређивање је изабрана ова, *Господин министар*, због успешне театрализације друштвено-политичког живота, нарави, карактера, добро запажених менталитетских константи, што јој обезбеђује актуалност све до наших дана.

Предић је већину својих драмских текстова објавио и у часописним и у засебним, књишким издањима. Дакле, не рачунајући рукописну заоставштину, располаже се са бар по два издања, неретко и по две редакције драмских текстова. До сад нису постхумно штампана његова драмска дела, те је у овом избору ово прво такво издање.

Сачувано је у српским библиотекама тек неколико примерака ове комедије. У Музеју позоришне уметности Србије налазе се две књиге, од којих је једна целовита, а у другој због штампарског пропуста недостају странице првог чина (од 19. до 30. стр.).

Саобразно начину приређивања, Придићева комедија је пропраћена научним критичким апаратом. За извор сам узео друго по реду ауторско/ауторизовано издање, штампано код Геце Кона 1927. године, при чему сам га текстолошки упоредио са првим часописним издањем и пажљиво донео основни текст. Тај посао био је неопходан, јер поред тога што писци приликом поновног штампања својих дела врше бар минималне лексичко-стилске промене, често је долазило и до нехотичних пропуста у словослагању, како се тад радило у штампаријама, што у неким случајевима аутори не би приметили и одобрили би ту верзију за штампу. Такав је случај и са овом комедијом (видети *Посебне напомене*). Кад је реч о драмама, исто важи и за поезију или краћу приповедну форму, изостанак једне речи, да не говоримо о реченици и реплици, може у великој мери нарушити/угрозити смисао радње. С обзиром на то да је Придић несумњиво контролисао свој текст, одобрио штампу, та књишка редакција се може сматрати коначном, јер касније није објавио нову, ни исправљену/измењену верзију.

Приређивачке интервенције задиру у начин распоређивања репличког и дидаскалијског текста, према моделу који негује едиција *Драмска баиштина* и како би уосталом и требало уређивати драме (видети *Посебне напомене*). Мањи је број оних поправки, условљених штампарским грешкама, као и оних које можда потичу од аутора.

Критички посао, уз правописно осавремењивање усмерио сам на израду коментара текстовних реалија, односно тумачења и појашњења савременим читаоцима појединих догађаја, алузија који су познати специјалистима за посебне научне области, али нису и ширем кругу читалаца. Коментари текстовних реалија дати су курзивно, у простору фуснота, да читаоцима буду јасно предочени и олакшају праћење радње.

Иза основног текста следе *Криптичке напомене*. У њих су укључене студије, *Посебне напомене*, *Правовис: стилско-језичке особености* и *Театрографија*. *Посебне напомене* дају ближа обавештења о генези текста; упоређене су обе редакције и наведене готово све верзије, поготово оне крупније (изостављање делова реплика/реченица, замена једне речи другом)

и указано је на графичко уређење текста (дидаскалијски и реплички). У *Театрографији* сам навео основне податке за две сценске поставке *Господина министра*, не и за друге Предићеве извођене комедије, јер оне нису ушле у овај избор. За сваку представу навео сам обавештења до којих се могло физички доћи користећи се изворном грађом и расположивом литературом, на првом месту театролошком литературом, годишњацима Народног позоришта, историјама позоришта, театрографијама, као и позоришним рецензијама у дневној штампи. То поглавље обogaћено је и белешком о рецепцији представа, њиховим сценским судбинама.

У наредном одељку је *Поговор*, састављен из два дела, односно студија: *Животи и књижевни ђуџи Светислава Сти. Предића; Комички свет власи*: Господин министар. У првом делу настојао сам да сажето, али прегледно издвојим најзначајније епизоде из живота и рада С. Предића, његову библиографију, полазећи од записа у енциклопедијама, позоришним лексиконима (видети *Литературу*), па све до постхумно објављених мемоарских записа *Из мога живота*, недавно објављених у редакцији Гордане Ђилас (2021). Драгоцена обавештења о ликовном раду и појединостима из Предићевог живота пружила је и студија Петра Петровића (2007).

Други део говора доноси прву целовиту студију о овој Предићевој комедији, и уопште о његовој комедиографији. Највише је о њој писао, у два наврата, Милан Богдановић, у форми приказа књиге и рецензије представе.

Надам се да ће моја студија, а изнад свега издање ове комедије, заинтересовати истраживаче српске комедиографије и редитеље за Предићево дело, јер он иде у онај немали број драмских писаца о које се текућа критика, али и позоришна и књижевна историја огрешила. Читаоцима, како обичним, тако и стручним, нарочито може бити интересантна радња комедије, начин обликовања заплета, јер она и тематски и формално најављује Нушићеву *Госпођу министарку* (1929).

Додаци доносе на првом месту *Хронологију живота и рада*, па *Извор*, односно текст који је послужио за приређивање, јер он треба да је увек издвојен у оваквим издањима.

Наредни део припада *Селективној библиографији*, главнијим Предићевим књижевним радовима, као и појединим студијама о стилистици и чланцима о комуналним питањима. Иза тога је *Речник мање познатих речи*, који није обиман, јер у говору ликова готово изостају архаизми, турцизми, односно већи број речи чије значење треба појаснити. Међутим, јавља се одређен број локализама, дијалектизама из хрватског говорног подручја. Определио сам се да поједине фразе на мађарском, немачком и француском језику, које користе ликови, протумачим у фуснотама, испод основног текста како бих олакшао читаоцима праћење радње. На крају, после *Појаса илустрација* следи *Литература* (цитирана и коришћена).

Александар Пејчић

ГОСПОДИН МИНИСТАР

ТРИЛОГИЈА

I
НА БЕЛОМ ХЛЕБУ

II
САД ИЛИ НИКАД

III
НАРОДНА ВОЉА

НА БЕЛОМ ХЛЕБУ

ЛИЦА:

МИНИСТАР на расположењу
МИНИСТАРКА на расположењу
МИНИСТРОВА КЋИ (Љубица)
ШОФЕР (Милан)
СЛУЖАВКА (Јулча)
МЛАДИ ДИПЛОМАТ (Марковић)

*Кабинетѝ за рад у сѝтану Министѝровом. Лево у дну вра-
та. На зиду тѝелефон. Писаћи сѝо, орман за књѝзе, мањѝ сѝа-
леж код сѝола. Окружао сѝочић, диван и фойтеље. Пироѝски
ћилим и завесе.*

ПОЈАВА ПРВА

Министар, Лекар, Министарка

МИНИСТАР

Шета по соби с рукама прекрићеним на леђима.

ЛЕКАР

*Изилази из собе лево и меће термометар у фуѝролу,
слеже раменима.*

Не знам просто шта да кажем. Срце је добро, у плућима нема ништа, температура нормална. Стомак, као што и сами кажете, функционише правилно. Не знам... Објективно не могу ништа да констатујем.

МИНИСТАРКА

Па шта је онда? Од чега се тако рђаво осећам?

ЛЕКАР

Рекох вам, не знам ни сѝм. Једино остају живци. Све је то нервоза, а то данас уопште није болест. Сви смо ми нервозни. А није ни чудо, кад помислим шта се све претурило преко главе!

МИНИСТАРКА

Богами се претурило! Кад помислим само шта смо света прешли и ја и мој муж за време рата: Солун, Атина, Рим, Париз, Лондон, Женева, Ница, Крф, па опет Ница: страшно!¹ Просто нисмо могли да данемо.

¹ Алузија на један број чиновника који су успели да се уврсте у тѝзв. дипломатѝју, да добију сѝаѝус срѝских делегата, и да у ѝом својсѝву, о ѝрошку државе, која у ѝом ѝтренуѝку само званично постоји, ѝуѝују по Евроѝи, борава у луксузним хоѝелима, ѝровode се. Њих је Преѝић ѝредсѝавио и у једночкини Верден је пао.

ЛЕКАР

Па шта се онда чудите?

МИНИСТАРКА

Али то ми је чудно, да се за време рата нисам осећала рђаво поред свих тих патњи.

ЛЕКАР

Разуме се, били су вам нерви напрегнути, па нисте имали кад да будете болесни. Кад сте били на једном месту, само сте мислили: „Докле ли ћемо остати овде? Када ћемо“, рецимо, „у Лондон, или Ницу, или Женеву?“ То вечито лутање држало вас је у затегнутости као што човек који иде уском стазом поред провалије не осећа страх док је у опасности, него кад из ње изиђе. Тако је и вас спопао умор тек кад сте се смирили; то је реакција на раније напоре.

МИНИСТАРКА

Али, видите, докторе, ја сам се у прво време по повратку у Београд и поред све те реакције врло добро осећала. Али сада, у последње време, не знам шта ми је: просто нисам свој господар. Кад сам код куће, умирем од досаде; ако изиђем, морам после четврт сата да се вратим, јер ми је још теже. Најмањи шум, рецимо, писак аутомобила, учини да се сва стресем и добијем дрхтавицу као кад смо требали из Париза да се кренемо кући. Не могу ни с ким да разговарам: све ми се чини да ме сви гледају некако чудно, да им је једина брига како ће ме наљутити.

ЛЕКАР

Охо! Па то је већ *Verfolgungswahn*!² (*Насмеје се.*) Шалим се, није тако опасно; све ће то проћи. Нерви, нерви, и ништа више.

МИНИСТАРКА

Не знам. Постајем већ досадна и себи и својој околини.

² *Параноја.*

МИНИСТАР

Богами, постајеш.

МИНИСТАРКА

Ето видите, докторе. Ја то знам, али не могу друкчије. Чини ми се да ћу најзад полудети.

ЛЕКАР

Немате друга посла! Далеко је још од тога. Збиља, не рекосте ми од када се осећате тако?

МИНИСТАРКА

Па имаће једно петнаест дана.

МИНИСТАР

Тако! Тачно од двадесет петог прошлог месеца.

ЛЕКАР

Замисли се.

Хм... Не знам... Видећемо... Покушаћемо прво с овим пилулама. (*Седне, извади бележник, пише рецетит и да га Министарки.*) Покушаћемо прво с овим пилулама, као што рекох: узимаћете их трипут дневно после јела, по једну; па ако не буде боље, видећемо шта ћемо. У сваком случају, гледајте да се што мање узбуђујете...

МИНИСТАРКА

Кад бих могла!

ЛЕКАР

Да што више проводите на чистом ваздуху, у пољу, ван вароши, у шуми.

МИНИСТАРКА

Мужу.

Видиш! (*Лекару.*) Али треба доћи до шуме!

ЛЕКАР

Травмајем! Имате таман колико треба да се шетате од станице до Кошутњака и натраг.

МИНИСТАРКА

Скоро ужаснућу.

Трамвајем?! Ја просто више не могу да уђем у трамвај.

ЛЕКАР

Онда се возите лађом; и то је добро за живце.

МИНИСТАРКА

Ух, увек је тако пуно! А ја не волим да се гурам међу свакојаким светом.

ЛЕКАР

Онда можете и пешке да се шетате, и то ће вам добро чинити. Главно је: чист ваздух, шетња, одмор, мир и, нарочито, отклањање узрока који су изазвали вашу нервозу. Треба њих наћи и отклонити, али то се не може овако одједном.

МИНИСТАРКА

Уздахне и погледа мужа.

Ах!

ЛЕКАР

Тако је! Без тога не вреде сви лекови. Ја се надам да ће ускоро бити све опет у реду.

МИНИСТАРКА

Дај Боже! (*Пружи ми руку.*) Збогом, докторе, и хвала!

МИНИСТАР

Пође с лекаром, испраћући га до вратића, разговара тихо с њиме и слеже раменима. Збогом докторе.

Рукује се и врати се.

ЛЕКАР

Само немојте губити стрпљење. Збогом!

Оде.

ПОЈАВА ДРУГА
Министар, Министарка

МИНИСТАРКА

Јеси ли чуо?

МИНИСТАР

Шта?

МИНИСТАРКА

Па, што каже доктор.

МИНИСТАР

Не каже ништа.

МИНИСТАРКА

Насмеје се јейко и подражава мужу.

„Не каже ништа!“ Теби је то ништа када твоја жена има нервозу у највећем степену; ускоро ћу изгубити и сан и апетит...

МИНИСТАР

Доктор то казао?

МИНИСТАРКА

Зар ниси чуо? Па где си, за име бога, човече, био?

МИНИСТАР

Био сам ту, али то нисам чуо. Напротив, за стомак је рекао...

МИНИСТАРКА

Па разуме се, за тебе је све што се тиче мога здравља исто што и лањски снег. Да си се раније бринуо о моме здрављу, не би до овога ни дошло.

МИНИСТАР

До чега?

МИНИСТАРКА

Дотле да данас имаш вечитог болесника у кући. Тако је то кад се жена не слуша. А кад ударите главом о зид, видите да је жена имала право.

МИНИСТАР

Стане пред жену.

Жено, молим те стани! Шта сам ја крив што си ти нервозна? Зар не гледам да ти све чиним по вољи? Зар нисам по цео дан поред тебе?

МИНИСТАРКА

Па то и јесте оно. Само се љутим кад те видим код куће; за то време онај други седи на твом месту.

МИНИСТАР

Доста! Стани већ једном!

МИНИСТАРКА

„Стани!“ Па што ме онда питаш од чега болујем, кад ми не даш да ти одговорим?

МИНИСТАР

Пардон, ја те нисам ни питао, јер знам врло добро. Знам тачно дан кад је болест почела да ти подрива здравље; видео сам на теби промену оног тренутка кад сам ти рекао да је оставка уважена. Видим ја све већ одавно, али сам се надао да је то све пролазно. Међутим, сада видим да твоја болест постаје све тежа и, право да ти кажем, мислим да је крајње време да та комедија престане.

МИНИСТАРКА

„Комедија!“ Зар је то комедија кад ти жена наочиглед вене...

МИНИСТАР

Вене, разуме се, када сама хоће да вене. Шта ти је мало? Нисам више министар, и то је све. Па шта је с тим? Живео сам без те части толико година, па ћу живети и даље. Уосталом, ја сам још увек министар на расположењу³ и то ћу остати још, две, три, четири, пет, десет година, можда и до смрти.

МИНИСТАРКА

Али шта ти то вреди кад мораш пешке да гацаш по овом страшном блату?

МИНИСТАР

Мени то није тешко; гацао сам у младости у селу и по горем блату, па ми је свеједно.

МИНИСТАРКА

Али мени није свеједно.

МИНИСТАР

Слеђне раменима.

Шта ћу ти! Помоћи ти не могу.

МИНИСТАРКА

Засићане мало; дискрејтно и скоро умиљатио.

А зар не можеш опет скоро да постанеш министар, онако прави министар?

МИНИСТАР

Ужаснутио.

Да ме Бог сачува!

МИНИСТАРКА

Зачуђено.

Да те Бог сачува? Зашто?

³ *Израз на расположењу користио се уопште за оне државне чиновнике који су привремено ван службе. Нису, дакле, у званичној пензији, јер се могу по потреби реактивирати.*

МИНИСТАР

Довде ми је већ дошло и ово што сам био до сада.
Превуче руком преко вратица под брагом.

МИНИСТАРКА

Па пре се ниси никад тужио.

МИНИСТАР

Нисам имао времена. На част ти такво господство! Ниси ни једног тренутка свој господар; од јутра до мрака мораш да задовољаваш жеље и лево и десно а поред тога мораш још да мислиш на интерпелацију на коју треба да спремиш одговор, ако не желиш да одлетиш.

МИНИСТАРКА

Па зар баш мораш да одговараш на интерпелације?

МИНИСТАР

Морам. Да нисам морао да одговарам, ја бих био и данас министар. Овако, знаш шта је било...

МИНИСТАРКА

То је безобразлук. Ма каква шуша устане, па окупи да пита којекакве глупости, и после тога ти мораш да даш оставку!

МИНИСТАР

Такав је парламентарни ред.

МИНИСТАРКА

Нека они иду дођавола с тим парламентарним редом.

МИНИСТАР

Слегне раменима.
Тако ти је!
Уздахне.

МИНИСТАРКА

После мале паузе.

А зар си баш морао да дајеш оставку!?

МИНИСТАР

За име бога, жено, рекао сам ти већ сто пута: морао сам. Цео кабинет је дао оставку, па сам морао и ја, тим пре што је криза избила на питању из мог министарства, и што је влада пала због мене.

Пауза.

МИНИСТАРКА

А колико има сада министара?

МИНИСТАР

Осамнаест, деветнаест, двадесет, како кад затреба.

МИНИСТАРКА

И за све друге има места само за тебе нема!

МИНИСТАР

Приђе јој ближе.

Жено, јеси ли ти при себи? Престани једанпут с тим, кад не можеш да разумеш. Нисам више министар, нећу више ни бити, и квит посла! Мени је овако боље.

МИНИСТАРКА

Подражава му.

„Мени је овако боље!“

Телефон zazвони.

МИНИСТАР

Отиде ка телефону.

Ало! Ко је тамо?... Ко? Како?... Јесте, ја сам. Није код куће... Како?... Ало! Јесте. (Жени.) Госпођа Петровићка пита што си-ноћ Љубица није била код њих на часу модерних игара.

МИНИСТАРКА

Устјане, оћигде код тшелефона и узме слушалицу.

Добар дан... Ја сам... Молим?... А, да... Није била расположе-
на... Ја сам је терала, али она није хтела... Дете ко дете... Не
знам... (*Јаче.*) Не знам... Ја ћу јој рећи чим дође... Сада?... На
час енглеског... Хвала. Довиђења!

Остјави слушалицу.

МИНИСТАР

Само су јој још требале те игре.

МИНИСТАРКА

Шта ти сад опет оне сметају? Не може дете да живи изван све-
та. Доста ће јој бити сада да се жива сахрани, захваљујући...

МИНИСТАР

Нервозно.

Своме оцу што није више министар... Знам већ целу придику
напамет: ако пада киша, крив сам ја што нисам више мини-
стар; ако дува ветар, крив сам ја што нисам више министар;
ако се Јулча преједе, крив сам ја што нисам више министар.
Куд ме ђаво натера да се и први пут примим!

МИНИСТАРКА

Ђаво те је натерао да даш оставку, а не да се примиш први пут.

МИНИСТАР

*Слежне раменима, прошећта два ћућта преко собе, седне
за писаћи сто, узме једну књижу с њежа и почне да чита.*

МИНИСТАРКА

Уздахне дубоко и загледа се у даљину.

О, Боже!

ПОЈАВА ТРЕЋА
Пређашњи, Љубица

ЉУБИЦА

У костиму, са шпатафом и књигом у руци. Костим је испрскан од блајна.

МИНИСТАРКА

Шта! Већ си се вратила?

ЉУБИЦА

Морала сам, јер нисам могла овако да идем.
Покаже мрље.

МИНИСТАР

А ко те је тако упрскао?

ЉУБИЦА

Наш аутомобил. Баш сам наишла поред њега кад је прелазио преко једне баре, а Милан ме није видео.

МИНИСТАРКА

Ко зна, можда те је и намерно испрскао! Шта га се тиче; не можеш му више ништа.

МИНИСТАР

Ето је опет! Како може намерно да је испрска?

МИНИСТАРКА

Намерно је, намерно! Ја сам у то уверена. Сви су устали противу нас. Страшно је шта смо дочекали! (*Љубици.*) Па ниси ни била на часу?

ЉУБИЦА

Како сам могла оваква? А и шта ће ми сада енглески?

МИНИСТАР

Како, шта ће ти? Ако ти је требао пре два месеца, треба ти и данас.

МИНИСТАРКА

Како се узме.

ЉУБИЦА

Није ми више ни до чега. Нећу више да идем на часове. Јавићу сутра Мис Џонсоновој да не могу више да узимам часове.

МИНИСТАР

Нећеш јавити, него ћеш и даље ићи.

ЉУБИЦА

Не могу, не мили ми се више, не могу.

Уздахне.

МИНИСТАРКА

Јадно моје дете! Како, сиротица, пати!

ПОЈАВА ЧЕТВРТА

Пређашњи, Јулча, Шофер

ЈУЛЧА

Бледа.

Милостива, дошао Милан.

МИНИСТАР

Шта хоће?

ЈУЛЧА

Донео писма милостивом господину.

МИНИСТАРКА

Нека уђе.

Јулча изиђе.⁴

⁴ *Предвиђ је пројекцијом да новом појавом значи излазак Јулче, промену сценског састава. Истио важи и за излазак Шофера недуго за њом.*

ШОФЕР

Пружи Министру неколико писама.

Господине министре, донео сам вам неколико писама која су данас дошла за вас.

МИНИСТАР

Узме писма и мейне их на сѣо.

Ала си се ти поправио откако се нисмо видели!

ШОФЕР

У нейрилици.

Па, знате, не радим много. Нови господин министар се не вози често, а није ни жењен, па се одмарам скоро по цео дан.

МИНИСТАРКА

То не разумем, имати аутомобил, а ићи по овом блату пешке!

ШОФЕР

Нови господин министар каже: више воли да иде пешке, него да му преседне ручак у аутомобилу или да прегризе језик од трупцања.

МИНИСТАР

Има право. (*Шоферу.*) Хвала ти, Милане... Ако што дође на моју одресу, донеси ми.

ШОФЕР

Донећу, господине министре. Збогом.

Изиђе.

МИНИСТАР

Збогом.

МИНИСТАРКА

Сумњам да ће још што доћи: сад већ сви знају да ниси више министар.

МИНИСТАР

Седне за сѣо и почне да чисти писма.

Хм.

МИНИСТАРКА

Приђе шетљајући, стиољу и погледа ковертице.

„Ministre des Postes et Telegraphes“... „Министру Пошта и Телеграфа“. Како то сада звучи као иронија! Кад не бих знала да је пошта и под твојом управом била спора, помислила бих да је та писма нарочито задржала само да ти се подсмехне што више ниси министар.

МИНИСТАР

Шта има да ми нарочито задржава писма! Може још и кроз месец дана да залута које са старом адресом. Знам ја наше поште! А није поштарима ни тако лако да се разазнају данас у овој великој држави где по неколико места имају исто име, и где се писма адресирају и ћирилицом и латиницом.⁵ А много кривце има и до Министарства саобраћаја.

МИНИСТАРКА

Дабоме да има; оно је једино и криво. Што им то ниси казао у Скупштини, него си пустио да само тебе нападају?

МИНИСТАР

Казао сам им, разуме се да сам им казао, али није помогло.

МИНИСТАРКА

Сви су се они заверили противу нас, сви. Све је то њено масло!

МИНИСТАР

Чије?

МИНИСТАРКА

Олгино! Чије би могло бити?

⁵ У Краљевни СХС у званичној, службеној употреби била су два писма, српска ћирилица и хрватска латиница. Српско становништво у већини није познавало латиницу, док су се Хрвати и Словенци још мање служили ћирилицом и ошуда је било доста тешкоћа у писаној комуникацији, и не само у њој. Данас један број Срба и латиницу сматра својим писмом мада нема ниједног културног сјоменика писаној њом.

МИНИСТАР

Којешта!

МИНИСТАРКА

Ја ти кажем. Она је све министре наговорила да даду оставку само да њен муж постане министар.

МИНИСТАР

Откуд је он могао постати министар кад је он из наше странке, а сад је владу саставила опозиција?

МИНИСТАРКА

Неће ваљда ни ова влада трајати сто година, а чим она падне. Олга ће постати министарка.

МИНИСТАР

Ко то може знати! Влада за сада стоји чврсто.

МИНИСТАРКА

„Стоји чврсто!“ Стајао си и ти чврсто па си опет одлетео кад си се најмање надао.

МИНИСТАР

Слежне раменима. Извади кућицу за цигаретџе из џепа, отвори је и види да нема више цигаретџа, отвори фиоку од стола, извади велику кућицу и узме једну цигаретџу. Жени.
Немој заборавити да још вечерас пош'љеш Јулчу да ми купи цигарете, иначе нећу имати после вечере.

МИНИСТАРКА

Немаш више од твојих? И то је свршено. Сваки дан човек осе-ти поново да више није ништа.

МИНИСТАР

Ти си просто смешна. Сад ти и то смета.

МИНИСТАРКА

Теби ће сметати још више. До сада си сваки час замерао понешто министарским цигаретама, а сада су ти добре и ове што их пуши цео свет. Дај Боже да то буде последња несрећа што нас је снашла због твоје лакомислености.

МИНИСТАР

Ено је сад опет! Сад сам и лакомислен! (*Јаче.*) Какве су, за име бога, те несреће које су нас снашле?

МИНИСТАРКА

Зар ти све ово није доста? Погледај дете.

МИНИСТАР

Окреће се ћерци која је дошле читала књиџу коју је донела.

Шта си се ти тамо зачитала?

ЉУБИЦА

Погледа за жалосно.

Ах!

МИНИСТАР

Јеси ли и ти љута на мене?

Љубица бризне у плач.

МИНИСТАР

Што плачеш? Ходи овамо. Хоћу да чујем твој одговор.

ЉУБИЦА

Устјане и ирилази му полако.

Па какав хоћеш одговор?

МИНИСТАР

Хоћу да ми кажеш да ли си и ти несрећна, да ли сам и тебе унесрећио? Јеси ли несрећна?

ЉУБИЦА

Обори очи и кроз њлач.

Нисам.

МИНИСТАР

Енерџичније.

Нећу тако, хоћу истину, истину; кажи ми све што те боли.

ЉУБИЦА

Удари јаче у њлач.

Ја...

МИНИСТАРКА

Ето ти одговор!

МИНИСТАР

Пусти ме, молим те, да се се с њом разговорим. Дакле несрећна си. Зашто?

ЉУБИЦА

Слежне раменима.

Не знам, тако ми дође. Није ми ни до чега.

МИНИСТАР

Што ниси данас ишла на енглески час?

ЉУБИЦА

Нисам могла; сва сам била упрскана блатом.

МИНИСТАР

Па шта је с тим? Осушићемо и ишчеткаћемо. Кад би се сваки Београђанин враћао кући чим се упрска, не би никог било на улици.

ЉУБИЦА

Али мене је Миланов аутомобил испрскао!

МИНИСТАР

Дете, молим те буди бар ти паметна кад већ твојој матери не могу да докажем.

ЉУБИЦА

Па ти си ме питао зашто нисам ишла на час.

МИНИСТАР

Јесам, и налазим да треба и даље да идеш. Не учи се језик за један дан: ако си имала разлога да почнеш да га учиш, онда имаш исто толико разлога и да наставиш.

ЉУБИЦА

Али мени се више ништа не мили.

МИНИСТАР

Немој и ти да ми правиш комедију у кући. Сутра ћеш ићи на час. Ја тако хоћу.

Љубица погледа у мајтер.

МИНИСТАР

Јест! Хоћу. Немаш никаква посла; ако си баш и ти несрећна као твоја мати, то ће ти бар бити разонода, кад већ у кући немаш никаквог задовољства.

Телефон звони.

МИНИСТАР

Оде на телефон.

Ало!... Јесте. (Љубици.) Тебе тражи госпођица Петровићева.

ЉУБИЦА

Оде на телефон.

Добар дан! Ја сам. Не знам. Видећу... Право да ти кажем досадно ми је... Није био... Куда? (Зачуђено.) У Париз? Па мени је говорио да неће ићи. Нисам знала... Не могу да ти обећам... Ако будем расположена. Сервус!

МИНИСТАР

Шта је? Опет те зове на играње?

ЉУБИЦА

Јесте. Али сам јој одговорила да не знам да ли ћу ићи.

МИНИСТАР

Тамо не мораш ни да идеш; ја те нећу терати. Неће ти ништа фалити ако баш и не постанеш виртуоскиња у црначким играма.⁶

МИНИСТАРКА

Шта ту има рђаво ако дете научи и модерне игре?

МИНИСТАР

Имало-немало, ја не желим да она игра те игре.

МИНИСТАРКА

Зашто?

МИНИСТАР

Не знам ни сâм, али не желим.

МИНИСТАРКА

Боље би било да се бринеш о ономе од чега нам зависи опстанак, него што водиш рачуна о играма које ти кћи учи.

МИНИСТАР

Опет стара песма! (*Почне да шетња по соби, дође до фојетље где је Љубица оставила књижу, узме је и погледа наслов.*) *Плави уздаси!* Шта ти је то?

ЉУБИЦА

Песме.

МИНИСТАР

Сада читаш песме?

ЉУБИЦА

То ми је једина разонода.

⁶ У првој редакцији комедије Предић је навео ван-сцено. Реч је о окрејном плесу, играном уз џез музику. У Београду су од 1925. године, као посебна нова врста забаве, најављивани дансинзи, односно игранке, у клубу Клерии, палати Луксор и хотелу Палас. То су биле претече данашњих дискоотека. Многе младе, помодне Београђанке похађале су заједно часове ипож модерног плеса.

МИНИСТАР

Чиџа.

Шта је моја психа?
Комад Вечнога Духа што
Творац Прасвета у тело моје ломно
Закључао је кључем што се зове
Живот.
И као у парном котлу, душа закључана
Кључа и ври и бесни и пати. Ал'
Суров кључ одлетет' јој не да.

У твоје оку тамничара благог
Душа ми нађе,
Што погледом нежним
Кључ обрћеш тихо.
И кад вратаоца одшкрину се мало,
Један прамен излети ка теби:
То је Уздах Плави.
Ал' проћи ће време;
Душа ће ми тужна, кроз плаве уздахе,
Одлетет' и сама;
Тело моје ломно, а с њим љубав моју,
Обавиће Тама.

Прекрсти се.

Будиногснама! И теби је то лепо?

ЉУБИЦА

Усхићено.

Дивно!

МИНИСТАР

Не разумем ништа! Чије су то песме? (*Окрене корице.*) Не познајем га.

ЉУБИЦА

Сви га хвале.

МИНИСТАР

Прелистава по књизи.

И ти све ово разумеш?

ЉУБИЦА

Како не бих разумела!

МИНИСТАР

Дај Боже. Само пази да на крају крајева не изгубиш памет.

ЉУБИЦА

Поезија нема никакве везе с разумом.

МИНИСТАР

Читај, ћерко, ако ти се баш чита, само немој да ми правиш сцене по кући.

ЉУБИЦА

Ја не правим никакве сцене.

МИНИСТАРКА

Остави једанпут то дете на миру. Шта је извлачиш за језик! Знаш врло добро због чега је несрећна, знаш ко је крив њеној несрећи, и шта је ваздан запиткујеш?

МИНИСТАР

Добро, брате, нећу је питати више ништа; нећу више питати ни тебе, само те молим као Бога да и ти мене оставиш на миру и да ми не загорчаваш живот оваквим тричаријама као данас.

МИНИСТАРКА

Ја њему загорчавам живот! Ја њему загорчавам! О, Господе Боже! И они се једнако позивају на неку логику!

МИНИСТАР

Шета по соби.

Добро, остави ме једанпут. Ако ти је милије, ево признајем: ја сам загорчао живот и теби, и Љубици, и Јулчи...

МИНИСТАРКА

Ако хоћеш да знаш и јеси! И Јулчи, и Јулчи...

МИНИСТАР

Шта сам опет њој згрешио?

МИНИСТАРКА

Згрешио си јој још како! Зар не видиш како се и она променила за ове две недеље? Ти и не знаш да се она волела с Миланом и да су требали ових дана да се вере. Али сад је све свршено. Милан више не долази, а Јулча није од оних девојака које трче за момком. Све, све си нас упропастио, и само ми је чудо да то не можеш да схватиш!

МИНИСТАР

Прекрсти се.

Е, то нисам могао слутити да ће оставка кабинета унесрећити још и Јулчу! *(Иронично.)* Да сам то знао, свакако бих...

МИНИСТАРКА

Викне.

Молим те, немој ме више мучити! Доста ми је већ свега!

Љубица узме књиџу и задуби се у читање; с времена на време уздахне и обрише очи. Министар ућали џигаретју. Седне и пуши нервозно. Министарка сјане код прозора и зледа нервозно. Пауза.

МИНИСТАР

Уздахне, бацџи џигаретју.

Ох, Боже мој!

Устјане и почне да шетја по соби све нервозније, врти главом и каткад учини покретј руком, као да каже самом себи: „Страшно!“

МИНИСТАРКА

Ево иде господин Марковић; свакако ће код нас.

МИНИСТАР

Ко иде?

МИНИСТАРКА

Господин Марковић.

ЉУБИЦА

Подигне главу од књиџе устџане и оде лево.

МИНИСТАРКА

Идем и ја да се мало дотерам. И иначе сам се већ начинила као чудо.

Оде за Љубиџом.

МИНИСТАР

Гледа за њом.

О, Боже, Боже!

Сиџане код ѓрозора и гледа на улиџу.

ПОЈАВА ПЕТА

Јулча, Марковић, Министар, затим Министарка и Љубица

ЈУЛЧА

Милостиви господин, дошао је господин Марковић.

МИНИСТАР

Пустите га.

Јулча изиђе.

МАРКОВИЋ

Обриџан; на циџелама суре гџамашине.

Клањам се, господине министре.

МИНИСТАР

Добар дан, господине Марковићу. *(Руџују се.)* Нисам вас одавно видео.

МАРКОВИЋ

У великом сам послу, па и поред најбоље воље нисам стигао. Знате и сами каквих све сада чиновника имамо па се цео посао свали на једнога.

МИНИСТАР

Одмахне руком.

Знам, знам! Разумем вас потпуно. И ја сам вам тако издирао до последњег тренутка; али сада хоћу љуцки да се одморим. Заслужио сам најзад и ја једанпут да одахнем.

МАРКОВИЋ

Страшно! Просто не могу да дигнем главе; морао сам се повући из друштва. Кад год хоћу да пођем из канцеларије на какав жур или у посету, баш онда ме увек зовне начелник и да какав хитан предмет да свршим, те ми пропадне дан...

МИНИСТАР

Страшно заиста.

МАРКОВИЋ

Тако да сам најзад пристао да отпутујем на своје ново опредељење само да се спасем, јер ово више не може да се издржи.

МИНИСТАР

Имате право.

МИНИСТАРКА

Уђе и пође ка Марковићу.

О! Откуд та част? Ја сам већ мислила да сте некуда отпутовали.

ЉУБИЦА

Иде за мајџером.

Или да сте нас сасвим заборавили.

МАРКОВИЋ

Пољуби руку прво Министарки па Љубици.

Забога, госпођо, како сте могли тако нешто и помислити!

МИНИСТАРКА

Па откад вас нисмо видели!

МАРКОВИЋ

Посао, дужност! Објаснио сам господину министру.

МИНИСТАР

Пропао је јадник од посла.

ЉУБИЦА

Погледа ђа љубазно и мало подсмешљиво.
Pauvre!⁷

МАРКОВИЋ

Љубици.
Можете се ви подсмевати колико хоћете, али је тако.

ЉУБИЦА

Ружа ми је телефонирала да сте били код њих синоћ.

МАРКОВИЋ

Да, сматрао сам за дужност да узмем збогом од нашег часа играња.

ЉУБИЦА

Да узмете збогом?

МАРКОВИЋ

Морам; не могу више да одлажем одлазак. Зато сам и дошао да вам кажем: збогом.

МИНИСТАРКА

Нећете ваљда одмах да нас оставите?

МАРКОВИЋ

Могу да останем само један тренутак; имам данас да идем још на петнаест места; тек сам свршио десет визита.

⁷ Јадно.

МИНИСТАРКА

Па можете ипак мало сести!

МАРКОВИЋ

Љубим руке; верујте, немам времена. Сутра путујем, а имам још много послова да свршим.

МИНИСТАР

Надам се да нас нећете сасвим заборавити.

МАРКОВИЋ

Забога, господине министре! (*Приђе Министарки.*) Љубим руке, госпођо.

МИНИСТАРКА

Збогом, господине Марковићу. Срећан пут! Немојте нас заборавити у великом свету.

МАРКОВИЋ

Пољуби руку Љубици.

Збогом госпођице!

ЉУБИЦА

Adieu! Срећан пут, et bonne chance!⁸ Поздравите ми Париз.
Марковић изиђе, Министар ђа оштраи до враица.

ПОЈАВА ШЕСТА

Пређашњи без Марковића

ЉУБИЦА

Зато он није долазио тако дуго!

Уздахне.

МИНИСТАРКА

Није долазио тачно од оног дана од када нисмо више ништа.

⁸ и срећно.

МИНИСТАР

Нервозно.

Шта ти све нећеш довести у везу с мојом оставком!

МИНИСТАРКА

Ала си ти, човече, наиван! Па зар не видиш да од оног дана није ни једанпут дошао?

МИНИСТАР

Није долазио јер је имао много посла. Сам то каже.

МИНИСТАРКА

О, грдна ми посла! Зато нам и иде овако што они толико раде. А тако је показивао интересовање за Љубицу. Сад је и то свршено.

МИНИСТАР

Ето ти га сад опет! Дакле, убио сам срећу не само Јулчи него и својој кћери.

МИНИСТАРКА

Ако мени не верујеш, питај њу.

Љубица бризне у џлач.

МИНИСТАР

Љубице! Је ли то истина? Је ли ти одиста жао што Марковић одлази?

Љубица џлаче и даље; седне на једну сџолицу.

МИНИСТАРКА

Ето ти одговора. Сâм Бог зна шта ћемо још дочекати!

Удари у џлач и сџустити се у једну фотџељу.

МИНИСТАР

Очајно.

Ах! Доврага! Нека је проклет и онај дан кад сам и помислио да се примим за министра.

Шећа по соби бесно и зледа жену и кћер које очајно јецају. Телефон зазвони. Љубица скочи и отрчи ка телефону.

МИНИСТАР

Шећа и даље.

Ако мене траже, кажи да нисам код куће.

ЉУБИЦА

Ало... Ко?... Јесте! Његова кћи. Пардон?... Није код куће. А! Добар дан, господине Јовановићу! (*Дужа пауза.*) Ја мислим да ће скоро доћи... Како? Данас? Да, да. Рећи ћу му чим дође. Збогом! (*Остави слушалицу и окрене се Министру.*) Господин Јовановић јавља да је влада пала овог тренутка у Скупштини.

МИНИСТАР

Заустави се. Шта, пала?

Министарка прескоче да илаче и скочи са столице.

МИНИСТАР

А због чега је пала?

ЉУБИЦА

Због министра пошта и телеграфа.

МИНИСТАР

Задовољно.

Аха!

МИНИСТАРКА

Хвала ти, Боже! Дакле и он!

ЉУБИЦА

И господин Јовановић јавља да ће тата бити узет у комбинацију за министра вера и пита да ли хоће да се прими. Телефонираће кроз четврт сата.

МИНИСТАРКА

Разуме се да ће да се прими.

МИНИСТАР

Љуиџиџио.

Ала ти то брзо одлучујеш!

МИНИСТАРКА

А, па мораш се примити!

МИНИСТАР

Где то стоји?

МИНИСТАРКА

Где има да стоји? То је бар близу памети. Избацили су те из владе на један ружан начин, упропастили су и тебе и твоју жену и дете; сада поправљају погрешку, нуде ти поново место које су ти отели, и шта имаш да се предомишљаш? Мораш се примити, као што би се и сваки други примио. Мораш се примити!

МИНИСТАР

Ћуџи и џочне ојетџ да се шетџа џо соби џа засџане.

А не каже зашто је пала влада?

ЉУБИЦА

Рекла сам ти: због министра пошта и телеграфа.

МИНИСТАР

То знам, али на ком питању?

ЉУБИЦА

Не каже.

МИНИСТАРКА

Шта има да каже? Сигурно се ком посланику покварило прасе док му је стигло од куће па је онда опет министар крив. Хвала Богу само кад више нећеш имати посла с поштама. Ипак ће ти у Министарству вера бити пријатнији посао.

МИНИСТАР

Код куће ће ми бити још пријатније.

МИНИСТАРКА

Како, код куће?

МИНИСТАР

Па тако, што више волим да седим с миром код куће, него опет да загорчавам живот...

МИНИСТАРКА

Мислиш ли ти одиста да одбијеш понуду?

МИНИСТАР

Мислим.

МИНИСТАРКА

Ти се шалиш?

МИНИСТАР

Бар данас нисам расположен за шалу. Нећу се примити и свршено!

МИНИСТАРКА

Ти заборављаш да није тренутак да се свађамо и губимо време. Сваки час може Јовановић да зазвони и да затражи твој одговор, и дотле мораш бити начисто.

МИНИСТАР

Ја сам већ начисто. Имају доста кандидата, па нека бирају. Нека узму Станковића, ни он се не разуме ништа више у верским питањима него ја.

МИНИСТАРКА

То је споредно. Главно је да ће онда Олга бити министарка
уместо мене.

МИНИСТАР

Па нека буде.

МИНИСТАРКА

Цикне.

„Нека буде! Нека буде!“ (*Угари у џлач.*) Ти си с њом у догово-
ру да ме сасвим дотучеш!

МИНИСТАР

Викне.

Жено, јеси ли полудела? Престани, јер ћу сада учинити крај
свему.

МИНИСТАРКА

Учинио си већ. (*Љубици.*) Јадно моје дете! За нас више нема
места у овој кући.

Загрле се и јецају.

МИНИСТАР

Очајно.

Престаните, преклињем вас! Жено! Љубице! Саслушајте ме!
Само једну реч! (*Ухвати жену за руку и доведе је до једне
столице.*) Седи и чуј ме!

МИНИСТАРКА

Кроз сузе, али с интѳересовањем.

Слушам. Хоћеш да се примиш?

ЉУБИЦА

Тато, смилуј се на маму!

МИНИСТАР

Несћирљиво.

Та пустите ме да дођем до речи!

МИНИСТАРКА

Ја ћутим.

МИНИСТАР

Хоћеш ли да ме пустиш да ти кажем само неколико речи?

МИНИСТАРКА

Па говори већ једанпут! Нестрпљива сам.

МИНИСТАР

Дакле чуј ме. Мислиш ли ти да ја не волим да будем министар?

МИНИСТАРКА

Из свега што си ми данас рекао излази да не волиш.

МИНИСТАР

Тако само изгледа. Дођавола! И ја сам Србин, а јеси ли ти видела Србина који не воли да буде министар?

МИНИСТАРКА

Зато се и чудим што се још предомишљаш.

МИНИСТАР

Знам ја све сласти министарског положаја. Волим и ја да се аутомобилом провезем кроз варош и да испод ока гледам како ме људи гледају са завишћу; и ја уживам кад уђем у министарство, па видим оне повијене служитеље, понизне чиновнике, шефове и начелнике како их нестаје преда мном! Па кад приметим да се о мени не пише по новинама, отпутујем само на један дан или „лако оболим“ и останем код куће, и цела држава зна одмах да сам ја још министар. Све сам ја то осетио, умео сам и ја да уживам у свему томе...

МИНИСТАРКА

Дакле, примаш се? Хвала ти!

Скочи и зајрли [џа].

МИНИСТАР

Огђурне је лађано.

Али баш зато што сам све то осетио нећу да се примим!

МИНИСТАРКА

Одмерено, али оштро.

Извини, али то не могу да разумем. (*Усћане.*) Све што си ми малопре напричао било је разлог да се примиш...

МИНИСТАР

Али чуј ме, жено!

МИНИСТАРКА

... и ако одбијеш, значи да намерно идеш на то да ми пркосиш.

ЉУБИЦА

Тато!

МИНИСТАРКА

Ослушне.

Је ли то телефон звоцнуо?

МИНИСТАР

Није; учинило ти се. Дакле...

МИНИСТАРКА

Неспрљиво.

Молим те свршавај брже; телефон може сваког тренутка оди-ста зазвонити. Нестрпљива сам и измучена; осећам се као на белом хлебу. Ако ово потраје још који сат, полудећу или ћу побећи у свет.

МИНИСТАР

Жено, стишај се и чуј ме.

МИНИСТАРКА

Немам кад да те слушам. Хоћу једну једину реч. Примаш ли се?

МИНИСТАР

Али слушај ме.

МИНИСТАРКА

Не могу. Имај милости према мени, према твом детету! Имај милости према нама...

МИНИСТАР

Викне.

Доврага, хоћете ли и ви једном имати милости према мени? Јесам ли ја господар у овој кући или нисам? (*Лугње ђесницом о сѣо.*) Ваљда сам ту и ја у питању? Не могу и нећу да се примим баш зато што и ја волим да будем министар и што сам осетио све своје ништавило откако сам дао оставку. За оних неколико недеља среће морам после годинама да осећам да нисам ништа. Зар не видиш да скоро никако не излазим више из куће? Кад сам био последњи пут у Скупштини? Да не морам првога да отидем по плату и дневницу, не бих никада ни изашао. И уместо власти коју сам имао, као прави министар, имам данас милостињу као просјак, који се улепшано зове министар на расположењу. Ко је једанпут окусио власт, не заборавља је лако.

МИНИСТАРКА

Па зато баш и треба да се примиш.

МИНИСТАР

А колико ће трајати та нова слава? Десет, петнаест дана, па опет хајд напоље!

МИНИСТАРКА

Одлучно.

Само се ти прими, а ја ти дајем реч да нећеш лако дати оставку. Зато ћу се ја побринути.

МИНИСТАР

И још ми нуде за министра вера! Мени који не знам више ни *Оче наш*. Немам ни појма о верским питањима.

МИНИСТАРКА

А јеси ли имао појма о поштама и телеграфу па си опет био министар, и био би и данас да те није онај безобразник онако неправедно напао.

МИНИСТАР

Почеше се за враћ и зледа злуго прега се.

МИНИСТАРКА

Шта треба један министар да зна? Он има само да потписује.

МИНИСТАР

Бррр! Па кад помислим на све што ме чека у министарству вера: попови, калуђери, муфтије, фратри, рабинери! Сад ми се већ кожа жежи. Не, не, никада! Нисам десет година био у цркви, а сада да гледам око себе сваки дан по неколико туцета разних попова. Не, не, не, никада!

МИНИСТАРКА

И цео твој говор био је зато да ми на крају кажеш оно чиме си почео? Зато нисам морала да те слушах пола сата.

МИНИСТАР

Али сад бар мораш разумети зашто не могу да се примим. Поред тога, немам с ким да радим, па ћу опет ја бити крив ако не иду послови како треба.

МИНИСТАРКА

Узми доброг шефа кабинета па ће он радити место тебе.

ЉУБИЦА

Ето, узми господина Марковића.

МИНИСТАР

Не, не могу се примити. Тешко ми је да одбијем, али ми је још теже да после дам оставку.

Телефон зазвони и звони једнако.

МИНИСТАР

Пође телефоу.

Сигурно Јовановић тражи одговор.

МИНИСТАРКА

Ухватио га за руку.

Примаш се, је ли?

ЉУБИЦА

Ухватио га с друге стране.

Тато, прими се!

МИНИСТАР

Не могу!

Мало зе отима да дође до телефона.

МИНИСТАРКА

Удари у плач и држи га једнако.

Мораш, мораш се примити! То ми је последња жеља!

ЉУБИЦА

Исио.

Тато, тато, смилуј се на нас!

МИНИСТАРКА

Учини нам само то. Прими се само још овог пута! Никад ти више ништа нећу затражити! Све ћу ти опростити што сам до сада препатила.

ЉУБИЦА

Тато, тато!

МИНИСТАР

Малакше и уздахне.

Ах! Али, жено! Љубице!

ЉУБИЦА

Пољуби му руку.

Тато, прими се! Мене ради!

МИНИСТАР

Сасвим малаксао.

Добро, примам се!

Телефон пресџане да звони.

ЉУБИЦА

Пусџи ѓа и оџрчи на џелефон, узме слушалицу.

Ало, ало, ало! (*Удара левом руком да добије везу.*) Ало, ало! Ало, централа! (*Телефон зазвони.*) Ко је тамо?... Ало, централа!... Овде је звонило... Па није био нико у соби. Знате ли број који је тражио?... Молим вас, видите... Како, зар не знате број који нас је тражио? Ах, то је страшно! Видите, молим вас, да није Скупштина?...

МИНИСТАРКА

Ах, Боже! Само да не узму другога за то време! Полудећу!

Сџусџи се у фойељу.

ЉУБИЦА

На џелефону.

Ало, је ли то Скупштина? Молим вас, је ли одатле тражио кога господин Јовановић?... Јесте, његова кћи... Како?... Отишао?... Хвала. (*Окрене се Минисџиру.*) Господин Јовановић је отишао и наредио да ти телефонирају да одмах дођеш код њега. Послао је Милана по тебе.

МИНИСТАРКА

Што га већ нема! Да му се није што догодило?

Чује се ауџомобил који је сџао џред кућу.

МИНИСТАРКА

Ауџомобил! Брзо, ево ти шешир и капут! (*Оде лево и донесе шешир и каџуџи.*) Брзо, брзо! Може све да пропадне!

МИНИСТАР

Де, шта си се уплашила! Не саставља се влада тако брзо.

Оде лево и донесе шешир и каџуџи.

ПОЈАВА СЕДМА

Јулча и пређашњи

ЈУЛЧА

Узбуђена и весела.

Милостиви господин, дошао Милан по вас.

МИНИСТАР

Ево идем.

Пође.

МИНИСТАРКА

Ухвати ђа за руку.

Закуни се да ћеш се примити!

ЉУБИЦА

Скочи му око врати.

Тато, прими се мени за љубав!

МИНИСТАРКА

Закуни се!

МИНИСТАР

Погледа жоре.

Заклињем се!

Изиђе брзо.

МИНИСТАРКА

Смеје се нервозно и плаче у исти мах.

О, Боже, хвала ти!

ЉУБИЦА

Истио.

Мамо, мамо!

Падне мајери у загрљај.

МИНИСТАРКА

Јулча, господин је опет министар!

ЈУЛЧА

Узбуђено.

Јај, милостиви Боже! *(Дохвати Министаркину руку и љуби је узбуђено.)* Јај, како сам срећна! Сад смо опет министри!

ЗАВЕСА

САД ИЛИ НИКАД

ЛИЦА:

МИНИСТАР
МИНИСТАРКА
МИНИСТРОВА КЋИ (Љубица)
ШЕФ КАБИНЕТА (Марковић)
ПРАВОСЛАВНИ РЕФЕРЕНТ
КАТОЛИЧКИ РЕФЕРЕНТ
МУСЛИМАНСКИ РЕФЕРЕНТ
ШПИЦЕР
ГЕЈЗА ШТАЈНЕР
СЛУЖИТЕЉ

*Кабинетѝ министѝра вера. На сѝолу неколико књиѝа, ѝо-
мила новина, неколико ѝисама.*

ПОЈАВА ПРВА
Служитељ, Шипцер

СЛУЖИТЕЉ
Отѝвори вратиѝа у дну.
Кад вам кажем да још није дошао! Ево, уверите се и сами.

ШПИЦЕР
Проѝиури ѝлаву, ѝоѝледа лево и десно и уѝе.
Просим, просим, ја сам само мислио да нисте случајно заборавили да је дошао. А хоће ли до скоро доћи господин министар?

СЛУЖИТЕЉ
Ко то зна! Није јавио да неће доћи, али може лако отићи и у двор, или у седницу, или у клуб, или у неки комитет: ко га зна где све може да буде кад није у канцеларији! Али негде увек мора да је.

ШПИЦЕР
Разумије се, разумије се. А тко му је шеф кабинета?

СЛУЖИТЕЉ
Је л' њему? Господин Марковић. Министар га је довео када је дошао, а свакако ће га и одвести са собом кад отиде. Такав му је ред.

ШПИЦЕР
А можете ли ме њему најавити?

СЛУЖИТЕЉ
Е, богами, још је рано. Тек од једанаест почиње да прима. *(Телефон на сѝолу зазвони. Служитељ ѝриѝе и узме слушалицу.)* Ало, ало! Није дошао!... Момак!... Не знам... Хоће, ако није у двору, или у министарској седници, или у комитету, или код куће... Не знам!... *(Јаче.)* Ама, не знам кад ви кажем.

ПОЈАВА ДРУГА
Пређашњи, Марковић

МАРКОВИЋ

Одговори враџиа десно.

Шта се дереш толико?

СЛУЖИТЕЉ

Још увек држи слушалицу.

Не могу да га умудрим. Хоће силом да зна где је министар.
(*Враџиа слушалицу.*) Нека те носи ђаво!

МАРКОВИЋ

Није ред толико да вичеш. (*Сјази Шпицера.*) Ко ти је ово?

СЛУЖИТЕЉ

Ако знате ви, знам и ја.

ШПИЦЕР

Поклони се и приђе Марковићу.

Моје је име Шпицер, дрварски велетржац из Загреба. Хтио сам се најавити господину министру. Могу ли говорити са господином шефом кабинета?

МАРКОВИЋ

Изволите у моју канцеларију.

ШПИЦЕР

Хвала лијепа.

Оде десно.

МАРКОВИЋ

Приђе министировом сјолу и прегледа харџије.

Могоао би мало боље да бришеш прашину.

Дува по сјолу.

СЛУЖИТЕЉ

Напада опет чим се обрише. Не вреди је ни брисати пре него што дође господин министар. (*Чује се зврјање аутомобила који долази.*) Еве га министар; познајем му зујање. (*Ослушне.*) Он је.

Брише лактићом прашину са столице.

МАРКОВИЋ

Јави ми чим господин министар дође.

Оде десно.

СЛУЖИТЕЉ

Два прашину с рукава.

Тако! Сад је нема на столу, а за ваздух нећемо да се замеримо. И иначе не сиди тако дуго у канцеларији да може да му шкоди. (*Чују се најољу коради и разговори.*) Еве га. Отрчи до врата, отвори их нагло и држи, погнут докле год не наиђе министар.

ПОЈАВА ТРЕЋА

Министар, Министарка, Служитељ

МИНИСТАР

Служитељу.

Је ли ме ко тражио?

СЛУЖИТЕЉ

Јесте, неки што не разуме ништа на телефону, и још неки Чифут из Загреба.

МИНИСТАР

Рабинер?

СЛУЖИТЕЉ

Јок, неки дрварски трговац. Ене га код шефа.

МИНИСТАР

Добро.

СЛУЖИТЕЉ

Разумем.

Оде право.

МИНИСТАРКА

Дакле, то ти је нова канцеларија! Разгледа собу. Не могу да кажем да сам очарана. Један министар могао би да има мало боље завесе. Па ни писаћи сто ти није баш славан... (*Споишак-не се о њодеројину на ћилиму.*) Охо! Сачувај Боже! Може човек да сломи врат на тој крпи! Бацај то ђубре напоље!

МИНИСТАР

Остави, молим те! Нисам имао времена да мислим на то.

МИНИСТАРКА

Али не смеш остати у таквој канцеларији. Ниси ти ваљда последњи у влади. Молим те, већ си месец дана министар, а ниси стигао да мало начиниш реда у соби. Шта си, забога, за то време радио? Ах, да сам ја знала да је овде тако страшно, дошла бих да ти све доведем у ред.

МИНИСТАР

Море, остави! Имам пречих послова.

МИНИСТАРКА

Али, забога, не можеш остати овако. Завесе мораш одмах купити. А шта да кажем за ћилим? Погледа по дуваровима. Па немаш ни једне слике на зиду. Мораш одмах купити неколико слика. Баш ме је јуче Стојковић молио да му откупим неколико његових радова. Красан је човек, а слика по најновијој моди, сасвим упрошћено, те би требало да му учиниш. Кад се баца на све друго, можеш и на то да бациш који динар.

МИНИСТАР

Звони.

Добро, добро. Ево сад ће доћи Марковић, па сврши све с њиме; ја немам кад да мислим на то.

ПОЈАВА ЧЕТВРТА
Пређашњи, Марковић

МАРКОВИЋ

Уђе и поклони се.

Изволите, господине министре! (*Приђе Министарки и пољуби је у руку.*) Љубим руке, госпођо.

МИНИСТАРКА

А! Како ви у новој дужности? Јесте ли се већ навикли?

МАРКОВИЋ

Хвала на питању. Одлично.

МИНИСТАРКА

Мило ми је. Само вас још никако нема код нас. Слушајте, господине Марковићу, мој муж је одобрио да купимо што треба да се мало уреди његов кабинет. Требаће завесе, бризбиз, ћилим, слике, писаћи сто, библиотека и тако даље. Хоћете ли да пођете са мном да све видимо?

МАРКОВИЋ

Молим, с драге воље. (*Министру.*) Само не знам да ли ће бити кредита, јер је та позиција већ прилично исцрпена.

МИНИСТАР

Видите да ли око те позиције има који слободан кредит. Рецимо за обнову старих манастира или тако што, само нађите по сваку цену. Је ли ме ко тражио?

МАРКОВИЋ

Код мене је Шпицер из Загреба. Моли да га примите због оне манастирске шуме.

МИНИСТАР

Добро. После?

МАРКОВИЋ

Долазио је и пуковник Павловић.

МИНИСТАР

Шта хоће он?

МАРКОВИЋ

Нешто због лиферације пушака. Доћи ће мало доцније.

МИНИСТАР

Да није погрешно министарство? Хтео је ваљда у министарство војно.

МАРКОВИЋ

Не, не. Баш је вас тражио. Каже да може да понуди неке пушке које су пронађене у Немачкој.

МИНИСТАР

Зар опет? Кога има још?

МАРКОВИЋ

Адвокат Поповић чека такође, али неће да каже шта хоће. Затим је дошао и неки Геза Штајнер. Каже да га добро познајете.

МИНИСТАР

Штајнер? Штајнер? Не сећам се. А има ли још ко?

МАРКОВИЋ

Владика Серафим се преко телефона жалио што му је полиција протерала куварицу због шпионаже.

МИНИСТАР

Е, то је озбиљно. Телефонирајте одмах Министарству унутрашњих дела да је пусте.

МИНИСТАРКА

Хоћемо ли, господине Марковићу?

МАРКОВИЋ

Ево одмах. (*Меће посејнице Министру на сто.*) Ево њихове карте. Можете ли, господине министре, да примите референ-те? Чекају код мене већ читав сат.

МИНИСТАР

Ах, зар не могу да причекају који дан?

МАРКОВИЋ

Чекају већ три дана.

МИНИСТАР

Добро, нека уђу. Они други нека чекају.

МАРКОВИЋ

Сад ћу ја, госпођо.
Оде десно.

МИНИСТАРКА

Пагне министру око врати.

Тако те волим! Сасвим други човек, откако си опет министар! Некако умеш да заповедаш. Ах, Боже! (*Погледа жоре.*) Само да потраје! (*Пољуби га.*) Тако, а ја одох да видим шта могу да набавим.

МИНИСТАР

Само, немој данас дуго, јер ми треба аутомобил.

МИНИСТАРКА

Нећу. Само ћу да видим отприлике шта има. Ето ме одмах.
Оде право.

ПОЈАВА ПЕТА

Министар, Референт за православну цркву

Министар седне за сто и разгледа писма која су сипијла.

РЕФЕРЕНТ

Добар дан, господине министре.

МИНИСТАР

Устјане и пружи му руку.

Добро јутро. Хоћемо ли најзад успети да се мало разговоримо? Никако нисам могао да уграбим мало слободног времена да проучим и та ваша питања.

РЕФЕРЕНТ

Ја сам о свима најважнијим питањима спремио реферат још за вашег четвртог претходника, али ни он, ни тројица других ваших претходника нису стигли да га проуче.

МИНИСТАР

Тако вам је то. Нема се просто времена за такве ствари. Ни један министар не зна ниједног тренутка шта ће кроз пола сата радити. И онда још има наивних министара који држе програмне говоре како ће реформисати целу грану државне управе, а овамо немају времена ни да прочитају један реферат. Свега ако стигну да изгрде свога претходника. Видите, ја сам уверен да ће та ваша питања која поменусте остати још дуго нерешена иако...

РЕФЕРЕНТ

Али, забога, господине министре, та питања не трпе одлагања. Узмите, на пример, питање другог свештеничког брака.⁹ И ја сам, знате, удовац. То се питање мора одмах решити.

МИНИСТАР

Али то је унутрашње питање Свете Цркве.

⁹ У јавности се тих двадесетих година нарочито појавило питање друго свештеничког брака, од стране православног свештенства. Захтев се односио само на удовце. То питање званично је покренуто на свештеничкој скупштини, у Бишољу, 31. августа 1927. Та тема била је не само повод царинских вицева него и инспирација хумористима.

РЕФЕРЕНТ

Унутрашње, неунутрашње, али оно се једном мора решити. Ви бисте требали за њега да се заинтересујете. Верујте да би сви удови свештеници идућих избора гласали за вас.

МИНИСТАР

Кад бих могао да их скупим све у један изборни округ.

РЕФЕРЕНТ

Били би бар у духу код ваше гласачке кутије.

МИНИСТАР

Од тога ја немам ништа.

РЕФЕРЕНТ

Требало би извршити притисак на Свети Синод. Владикама је лако: или су оматорили или, ако су млађи, помогну се како могу. Али нама мирским свештеницима не доликује да живимо као што живе црногорци.

МИНИСТАР

Добро, видећу кад проучим ваш реферат. Оставите ми га на сто. (*Погледа на сат.*) Мораћу скоро на министарску седницу. Проучићу ја све што сте написали.

РЕФЕРЕНТ

Али, молим вас, још који минут. Има да се проучи и ово несрећно календарско питање.¹⁰ Треба да заузмемо став према скорашњем конгресу православних цркава.

МИНИСТАР

А, то треба једном решити. Чини ми се, и остале православне цркве желе да усвоје нови календар или су га већ усвојиле – не сећам се више како је било.

¹⁰ Пишање календара једно је од важнијих у време Краљевине СХС. Нови, Грегоријански календар званично је усвојен почетком јануара 1919. године, али се о прихватању његовог рачунања времена још дуго расправљало, пошто је Милутићин Миланковић научно утврдио ново мерење времена уз минимално одступање.

РЕФЕРЕНТ

То не дирајте. Ја сам доказао сву штетност те реформе. Сви хоће да нас покатоличе. Кад смо издржали толике муке са старим календаром биће нам добар и у будуће. Не смемо га дирати. Под њим смо се ослободили, ујединили, по њему је моја мајка рачунала покладе и постове и задушнице, по њему смо...

МИНИСТАР

Али Академија наука...

РЕФЕРЕНТ

Незналице. Календар је ствар Свете Цркве и други немају право да се мешају у то питање. То не дирајте! Ако већ желите да оставите трајан спомен, онда поправите свештеничко стање.

МИНИСТАР

Треба видети шта мисли о томе Света Црква.

РЕФЕРЕНТ

Е, то није питање Свете Цркве него нашег трбуха. Ја, на пример, не једем сваки дан месо, али верујте...

МИНИСТАР

Добро, добро. Оставите ми реферат.

РЕФЕРЕНТ

Међине реферата на сто.

Ево ту је.

МИНИСТАР

Хвала. *(Пружи му руку.)* Дакле, довиђења.

РЕФЕРЕНТ

Има једно хитно питање. Онај кредит за монашку школу.

МИНИСТАР

Шта је то?

РЕФЕРЕНТ

Школа за калуђере у Раковици.

МИНИСТАР

А, то је, дакле, монашка школа? Видео сам њене питомце прошле недеље у Раковици. Изгледају као дивљаци. Што их, болан, не окупате и не очешљате?

РЕФЕРЕНТ

Ни Свети Јован се није купао па је ипак стекао вечно блаженство. У та питања Света Црква не улази. Главно је дух, а не тело.

МИНИСТАР

А решење питања трбуха? Зар трбух није део тела?

РЕФЕРЕНТ

Е то важи само за мирско свештенство. Још сам вас хтео питати шта је било са оном шумом. Једнако ми досађују.

МИНИСТАР

Калуђери?

РЕФЕРЕНТ

Не, него онај Шпицер. Требало би већ и то решити. Добар је човек.

МИНИСТАР

Добро, видећу. (*Телефон зазвони.*) Ало, ало!... Јесам!... У пола дванаест. Добро. (*Погледа на сат.*) Само да се дотле врати! Можете ићи. Све ћу ја то првом приликом проучити. (*Референци оде.*) Само мало да одахнем.

ПОЈАВА ШЕСТА
Министар, Католички референт

МИНИСТАР

Седне за сто и прегледа хартије.

Хм, хм.

КАТОЛИЧКИ РЕФЕРЕНТ

Клањам се, господине министре.

МИНИСТАР

Устјане и рукује се.

Добар дан.

КАТОЛИЧКИ РЕФЕРЕНТ

Хоћу ли моћи да изложим господину министру пар прешних питања, која не трпе одгађања?

МИНИСТАР

Погледа на саџ.

Само ако не буде сувише дуго. Морам, знате, да похитам. Већ су ме звали у седницу. (*За себе.*) Само да дође на време!

РЕФЕРЕНТ

Просим, ја ћу бит кратак. Овдје имам само питање ослобођења бискупских имања од аграрне реформе.¹¹ Питање је довољно проучено.

МИНИСТАР

Скочи.

То не дирајте још! Не смемо у то питање да дирнемо.

¹¹ Аграрна реформа у Краљевини СХС донета је у намери да се побољша положај сељака, најсиромашнијих слојева и укину феудални односи коју су још постојали у бившим аустријским провинцијама, Хрватској и Словенији, као и у окупираној Босни и Херцеговини.

РЕФЕРЕНТ

Али питање је јако прешно.

МИНИСТАР

Не смемо, не смемо, разумете ли? Оставите то за доцније.

РЕФЕРЕНТ

Али...

МИНИСТАР

Оставите предмет на мој сто па ћу га проучити кад стигнем.

РЕФЕРЕНТ

Па онда има питање додатака на скупоћу католичком свећенству.

МИНИСТАР

Зар и они? Као да су се договорили! Сви су попови једнаки.

РЕФЕРЕНТ

Питање је посвема озбиљно. Ја ћу оставити и тај реферат на стол господина министра.

МИНИСТАР

Метните ту. Видећу, видећу. Имате ли још што?

РЕФЕРЕНТ

Има. Питање југословенског кардинала.

МИНИСТАР

А да! Кажу да је то врло важно питање. За кога треба да радимо?

РЕФЕРЕНТ

Питање није довољно пречишћено. Има пет кандидата, али је тешко рећи кому треба дати предност.

МИНИСТАР

Е па проучите ви то питање још мало с вашим црквеним старешинама па, кад буде зрело, донесите ми цео предмет. (*Пружи му руку.*) Збогом.

РЕФЕРЕНТ

Још једну ријеч! Овдје је велетржац Шпицер. Познам га добро.

МИНИСТАР

Шта хоће?

РЕФЕРЕНТ

Он ће вам читаву ствар изложити. Препоручам га најтоплије.

МИНИСТАР

Добро, добро. Довиђења!
Референт ње десно.

ПОЈАВА СЕДМА

Министар, Муслимански референт

МУСЛИМАНСКИ РЕФЕРЕНТ

Уђе и поздравља министра по њурски.
Мерхаба, ја мерхаба. Добар дан, господине министре.

МИНИСТАР

Добар дан.
Покаже му сценолисту.

РЕФЕРЕНТ

Ејвала! (*Седне.*) Смијем ли вам понудити једну цариградску?
Боља је и од министарских.
Пружи министру кућицу с цигаретама.

МИНИСТАР

Узме цигарету. А? А откуда вам то?

РЕФЕРЕНТ

Један мој земљак вратио се из Анкаре па ми је донио. Ејвала му.

Ућали министѐру циџарейѐу.

МИНИСТАР

Повуче дим.

Заиста је добар дуван.

РЕФЕРЕНТ

Нема тога нигдје до у Турској.

МИНИСТАР

Шта имате ви да ми реферишете?

РЕФЕРЕНТ

Има пуно и препуно ствари. Не знам с ког ћу краја да започнем. Зла су времена настала, али Алах керим. Све ће добро бити.

МИНИСТАР

Биће добро, не брините се. Само да се прилике мало среде.

РЕФЕРЕНТ

Хоће, хоће. Ама сад не ваља. Ето, виђесте ли куда одоше аграрне обвезнице? Оголеће онај јадни народ што их даде у бесцење. Све оде у руке банкара и, што је најгоре, нашијех. (*Замисли се.*) Буда гечер јаху.¹²

МИНИСТАР

Па што их продају?

РЕФЕРЕНТ

Ех, докажи ти народу! Не зна, па то ти је. А не ваља ни друго што-шта. Ево ове јадне муфтије помријеше од глади. Спремио сам вам реферат о томе питању. Овако се дуље не море.

¹² *И ово ће ђроћи.*

МИНИСТАР

Добро, добро. Метните на сто. Видећу већ. А имате ли још што?

РЕФЕРЕНТ

Како да не има! Не смијем ни да почнем да вам китим све невоље што их муслимански народ трпи. Сад сам истом примио писмо од муфтије из Приштине. Вели, комите и ђендари побише онај народ тамо, те куми и преклиње да га заштитимо. А вели и муфтије помријеше од глади. Треба ријешити и њино питање.

МИНИСТАР

Та неће ваљда баш све бити тако?

РЕФЕРЕНТ

Бива, један муфтија не мере лагат'!

МИНИСТАР

Добро дајте ви мени само све то, па ћу проучити чим уграбим мало времена.

РЕФЕРЕНТ

Само, господине министре, молим вас да похитите, јер не смијем народу на очи.

МИНИСТАР

Похитаћу, не брините. *(Пружи руку референци.)* Довиђења!

РЕФЕРЕНТ

Е, довиђења! *(Оде.)* А, збиља! Овдје је Шпицер. Ваља му учинити, заслужан је човјек.

Министар седне за сто и прегледа писма и посејнице које су на столу. Код једне се замисли, па је ојеш прочића. Зазвони.

ПОЈАВА ОСМА
Министар, Служитељ

СЛУЖИТЕЉ

Уђе и поклони се.

Изволите, господине министре.

МИНИСТАР

Јеси ли ти метнуо ову карту на сто?

СЛУЖИТЕЉ

Је л' ја?

МИНИСТАР

Па ко ће други! Ево ову, видиш?

СЛУЖИТЕЉ

Е, а ко ће то знати? Неке сам метнуо ја а неке шеф. Него, како се зове тај господин?

МИНИСТАР

Геза Штајнер.

СЛУЖИТЕЉ

Е, ту сам карту ја дао шефу, а он је метнуо на сто.

МИНИСТАР

Ко је тај?

СЛУЖИТЕЉ

Не знам. Еве га ту пред вратима.

МИНИСТАР

А има ли још кога?

СЛУЖИТЕЉ

Има их једна десетина. Има и попова и муфтија. Чека народ да буде примљен.

МИНИСТАР

Нека уђе тај Геза Штајнер, да га видим како изгледа.

СЛУЖИТЕЉ

Изађе и викне ђред врайима.

Геза Штајнер!

ГЛАС СПОЉА

Igen.

СЛУЖИТЕЉ

Уђите.

Oge.

ПОЈАВА ДЕВЕТА

Министар, Штајнер

ШТАЈНЕР

Уђе с ђорђфељом у руци и ђоклони се код врайа, ђа се ђосле неколико корака ђоново ђоклони.

Клањам се, господине министре, alaz szolgálja,¹³ слуга сам покоран.

МИНИСТАР

А, ви сте, господин Штајнер! Баш ми је мило што вас видим. Чиме вас могу услужити?

ШТАЈНЕР

Дошла сам прво да вас поздравим у ново звање, а после да вам предајем ваш Direktionshonorar¹⁴ и тантијема за прошла година.

МИНИСТАР

А да! Ја сам сасвим заборавио да сам члан управног одбора вашег друштва. Како се оно зваше?

¹³ Поздрав на мађарском: Служа ђонизни.

¹⁴ Хонорар дирекђора.

ШТАЈНЕР

„Свеопће југословенско де де за трговина и индустрија“. (*Вади из јорифеља харџије.*) Овде сам слободна подносити вам једна Geschäftsbericht¹⁵ за прошла година. (*Пружа Министру извештај.*) А овде је ваша тантијема и Direktionshonorar. (*Да министру коверат.*) Само ћу молити вас потписати квита.

Пружа харџију.

МИНИСТАР

Узме харџију и коверат.

Седите. (*Седне и пошпише признаницу.*) Тако! Сад је у реду.
Да Штајнеру признаницу.

ШТАЈНЕР

Konszönöm, kuss' die Hand!¹⁶

Седне.

МИНИСТАР

А била је добра прошла година, је л'те?

ШТАЈНЕР

Сјајна. За нас нема криза. Све иде као сат. Имали смо и лепе лифериције за држава.

МИНИСТАР

А где оно беше наше друштво?

ШТАЈНЕР

У Сабатка, Суботица, керем.¹⁷

МИНИСТАР

А да! Све заборавим. Тако се ретко виђамо.

ШТАЈНЕР

Хвала Богу, ваша помоћ није била требала. Ја дођем само кад треба. Тако данас.

¹⁵ Пословни извештај.

¹⁶ Добро, љубим руке!

¹⁷ Молим.

МИНИСТАР

Али нисте се морали трудити; ја бих радо причекао до прве прилике.

ШТАЈНЕР

Нисам ја долазила само због Direktionshonora. Има још једна важна ствар за која вас морам молити. Треба буде једно велико лифериација за која нам треба ваша помоћ. Треба свршити без лицитација, а то може ако господин министар помаже.

МИНИСТАР

Али, о чему се ради?

ШТАЈНЕР

Нећу сада заморити господина министра, оставим за сутра. Спремила сам једно експозе где све пише.

Да минисџру харџиџу.

МИНИСТАР

Добро, проучићу. А јесте ли већ говорили с надлежним колегом?

ШТАЈНЕР

Говорила сам. Он је за то. Молимо још само ваша помоћ.

МИНИСТАР

Добро, добро. Видећу док проучим експозе. Ви дођите сутра у ово доба. (*За себе.*) Али где је већ?

ШТАЈНЕР

Alaz szolgálja, слуга сам, господин министар.

МИНИСТАР

Пружи му руку.

Довиђења.

Звони. Шџајнер одлази.

ПОЈАВА ДЕСЕТА
Министар, Служитељ

СЛУЖИТЕЉ

Извол'те, гос' министре!

МИНИСТАР

Прегледа картице.

Марковић се још није вратио?

СЛУЖИТЕЉ

Није, господине министре.

МИНИСТАР

Пуштај онда редом како су долазили.

СЛУЖИТЕЉ

Хоћу ли прво оног Шпицера?

МИНИСТАР

Ко је то?

СЛУЖИТЕЉ

Онај што ми га је шеф препоручио кад је пошао.

МИНИСТАР

А, да! И мени је рекао. Пусти га.

ПОЈАВА ЈЕДНАЕСТА
Министар, Шпицер

ШПИЦЕР

Уђе и њоклони се.

Клањам се; слуга сам покоран, господине министре. Част ми је приказати се: моје је име Шпицер.

МИНИСТАР

Добар дан. Седите.

ШПИЦЕР

Седне.

Хвала лијепа.

МИНИСТАР

Шта желите?

ШПИЦЕР

Господину Министру је без двојбе познато да се већ дуље времена завлачи рјешење питања шуме манастира Светог Симеона?¹⁸

МИНИСТАР

Не знам тачно у чему је ствар, само знам да су ми од првога дана кад сам примио дужност почели говорити о тој шуми, али, право да вам кажем, предмет је тако велики да нисам имао времена да га проучим. Морате ми оставити мало времена.

ШПИЦЕР

Али, господине министре, ствар је веома прешна и не трпи одгађања. Ми заиста нисмо, чисто рачунски узев, најповољнији, али је наша понуда иначе најповољнија и за државу најкориснија. Услобођујем се напоменути да је цијела моја обитељ јако државотворна и да је мој кузен православне вјере. Ево, видите. *(Тражи по џећу, извади посејницицу и метине је на сѣо.)* Од првог дана преврата¹⁹ он си је дао тискати посетнице ћирилицом и дан дањи само њих раби. Сви смо ми увијек гласовали за државотворне странке, те сматрам да смо као згољни Југословени заслужили да нам се учини правда и уступи упитна шума.

¹⁸ Једна од оштрих сајтира на рачун српских представника власти, на основу основног самопоштовања и родољубља, који су, злоупотребљавајући аграрну реформу, хтели да чак и Манастиру Светог Симеона одузму имање, а доделе хрватском дрвном предузећу, уз минималну накнаду.

¹⁹ За већину Хрвата завршетак Великог рата значио је превртањ, не ослобођење од Аустрије већ окупацију од стране Србије и Карађорђевића; без обзира што су тек тада били истински слободни сјановници нове државе са несвакидашњим привилегијама.

МИНИСТАР

*Гледа ђа у негоумици, ђа узме посејницу, прочиђа је и
врађи ђа сђио.*

Све је то лепо и красно, али, кажем вам, нисам још стигао да проучим предмет. Немам појма о чему се ради.

ШПИЦЕР

Али, зар не би господин министар могао уграбити који часак? Ја бих му укратко изложио читаву ствар. А моја твртка уми-је бити захвална. Ми бисмо радо поднијели жртве и у корист партијске касе.

МИНИСТАР

Гледа на прозор и добује прстима по столу. Чује се аутомобил. Ево их. (*Погледа на сђи.*) Крајње је време било да дођу.

ШПИЦЕР

Просим покорно? Господин министар је рекао?

МИНИСТАР

Ништа. Кажем онако, само за себе. Дакле, не могу још ништа да вам обећам док не проучим предмет.

ПОЈАВА ДВАНАЕСТА

Пређашњи, Министарка, Марковић

МИНИСТАРКА

Уђе наљо.

Но, свршили смо. Сва сам се задувала колико сам журила уз степенице. (*Сђази Шпицера.*) А, пардон! Ја сам мислила да си сђм.

МИНИСТАР

Баш сам био у разговору са господином Шпицером.

МИНИСТАРКА

Је ли да смо се брзо вратили? Све смо лепо свршили. Господине Марковићу, допустите ми да ја саопштим радосну вест: мислим да се мој муж неће љутити што сам вам дала пристанак без његовог претходног одобрења. Дакле, допусти да ти представим вереника твоје кћери.

МИНИСТАР

Како? Вереника?

МИНИСТАРКА

Надам се да ме нећеш довести у неприлику. Господин Марковић ми је уз пут запросио Љубичину руку и ја сам дала пристанак. Мислим да ни Љубица неће имати ништа против.

МИНИСТАР

Марковићу. То је ишло некако брзо, па још иза мојих леђа!

МАРКОВИЋ

Извините, господине министре, случајно се тако догодило када смо гледали намештај. Не знам ни сам како сам добио храброст да остварим своју давнашњу намеру.

МИНИСТАР

Најзад, ако моја жена и Љубица немају ништа против, нећу ни ја да се противим. Нека вам је са срећом.

МАРКОВИЋ

Пољуби ја у руку.

Хвала вам много, господине министре.

МИНИСТАР

Пољуби ја.

Нека вам Бог да среће!

ШПИЦЕР

Дозволите и мени да вам честитам ту ријетку родитељску радост.

МИНИСТАР

Хвала. А збиља, да ти представим господина Шпицера из Загреба.

МИНИСТАРКА

Добар дан, господине Шпицеру. (*Министру.*) Знам ја господина Шпицера.

МИНИСТАР

Познајеш га? Откуд?

ШПИЦЕР

Ја сам имао част бити приказан милостивој.

МИНИСТАР

Али где?

МИНИСТАРКА

То је споредно. Дакле, као што рекох, све смо видели. Удесићу ти кабинет да буде као бонбонијера. А мало сам разгледала и намештај за Љубицу. Све је врло лепо, али богами страшно скупо. Имаћемо добро да се напрегнемо да је спремимо. Не знам просто како ћемо све да набавимо!

ШПИЦЕР

Но, ако господин министар неће сада лако спремити госпођицу кћер, када ће?

МИНИСТАР

Лако је то рећи, али не и урадити.

ШПИЦЕР

Видите, милостива, такове прилике пружају се човјеку једанпут у животу и не смије их се пропустити. Ја сам вам већ објаснио о чему се ради. Једна ваша ријеч, и питање је ријешено на опће задовољство.

Телефон зазвони.

МИНИСТАР

Узме слушалицу.

Изволите, молим, седите док ја свршим... Ало!... Ја сам... (*Слуша.*) Нисам могао раније. Имао сам да свршим хитне ресорне послове... Ево одмах.

Шпицер и Министарка седну и говоре тихо. Марковић се држи по страни.

МИНИСТАР

Господине Марковићу, зовите ми шофера.

МАРКОВИЋ

Одмах, господине министре. (*Одговори врати.*) Шофер!

МИНИСТАР

Узме новине које су биле на столу и почне да их прелистава стојећи. Прије чивилуку, узме шешир и шакал и пође врати.

Ви ћете ме извинити. Морам у министарску седницу.

ШПИЦЕР

Просим, просим.

МИНИСТАР

Изволите после подне или сутра.

ШПИЦЕР

Просим, просим.

Министар оде.

ПОЈАВА ТРИНАЕСТА
Министарка, Шпицер, Марковић

ШПИЦЕР

Дакле, видите, милостива. Ствар је потпунома јасна. Господин шеф кабинета је цео предмет проучио, спровео кроз све инстанце, спремио рјешење и само господин супруг треба да потпише. Ви сте, милостива, већ ушли у ствар и ја сам увјерен да ће једна ваша ријеч бити сасма dostatна да господин министар усрећи и вас и вашу дражесну јединицу. Такве прилике се не пружају човјеку сваки дан и треба их се рабити кад се појаве. Сад или никад! Марковићу. Хоћете ли бити љубезни и дати господину министру на стол предмет?

МАРКОВИЋ

Спремљен је код мене на столу. Чим се врати господин министар, даћу му га.

МИНИСТАРКА

Ја ћу учинити све што до мене стоји. Можете бити мирни.

ШПИЦЕР

Љубим вам руке, милостива.

ПОЈАВА ЧЕТРНАЕСТА
Министар, пређашњи

МИНИСТАР

Љуџи.

Ах, платиће ми то!

МИНИСТАРКА

Шта је?

МИНИСТАРКА

Није ту шофер. Одскитао некуда иако зна да морам у седницу.

МИНИСТАРКА

Није он крив. Ја сам га послала да доведе Љубицу да и њој саопштим твој пристанак. Како ће се, слатко дете, радовати!

МИНИСТАР

Забога, што си то радила кад знаш да морам у седницу?

МИНИСТАРКА

Тек што није стигла. Али, баш иако не одеш у седницу, ићи ћеш други пут. Седнице се држе скоро сваки дан, а кћи ти се вери једанпут у животу.

МИНИСТАР

Али већ су ме поново звали, чула си.

МИНИСТАРКА

Па ништа, јави да си апсолутно спречен.

МИНИСТАР

И не остаје ми ништа друго. Марковићу, јавите да због неодложних ресорних послова не могу доћи.

МАРКОВИЋ

Одмах, господине министре.

Оде десно.

ПОЈАВА ПЕТНАЕСТА
Пређашњи без Марковића

ШПИЦЕР

Дакле, могу ли господина министра узнемирити?

МИНИСТАР

Седне за сто и пређе руком преко чела.

Молим вас, само мало да се одморим. Много сам радио од јутрос, па ми већ бучи глава.

Зажмури и налакти се на сто.

ШПИЦЕР

Онда ћу ја причекати вани. Клањам се.

МИНИСТАР

Добро.

Шпицер оде право.

ПОЈАВА ШЕСНАЕСТА
Министар, Министарка

МИНИСТАРКА

Приђе Министру и помилије за по коси.

Уморан си?

МИНИСТАР

Видела си шта сам све од јутрос претурио преко главе.

МИНИСТАРКА

Треба мало да се одмориш. Сврши само с том несретном шумом, па онда можеш да одахнеш.

МИНИСТАР

Зар и ти знаш за шуму? Од јутрос као да се цео свет заверио да се данас сврши.

МИНИСТАРКА

Па, ако хоћеш, и крајње је време да се то питање једанпут реши. Шпицер је и мене молио да те замолим да свршиш. И теби ће бити лакше када ту шуму скинеш с врата.

МИНИСТАР

Али нисам стигао још да проучим предмет. Не могу тек напамет да потпишем.

МИНИСТАРКА

Све је спремљено. Имаш само да прочиташ реферат и да потпишеш. Ево сад ћу ти ја дати предмет! (*Одговори враћа десно и говори најоље.*) Дајте, господине Марковићу. (*Узме предмет и мейне Министру на сто.*) Ево, видиш, све је готово.

Узме новине са стола, седне у фотиљу и почне да их прелистава.

МИНИСТАР

Узме предмет и прегледа акта.

Дај најзад, да видим шта могу да урадим.

Пауза.

МИНИСТАРКА

Скочи, дође до стола и баца на сто Министру један број новина.

Јеси ли видео ово?

МИНИСТАР

Нисам још читао новине.

МИНИСТАРКА

Прочитај ово у *Ситуацији*.²⁰

²⁰ Измишљен назив новина.

МИНИСТАР

Чииа.

„И поред изјаве председника владе да је ситуација стабилна, могу се сваког дана очекивати изненађења. Незадовољство у владином клубу, које је досад само тињало, избило је на синоћној седници на површину. Нарочито је једна група посланика незадовољна министром вера, чији се положај сматра као уздрман. За сада се још не зна прави узрок том незадовољству, али се мисли да су посреди затегнути односи између њега и једног његовог супарника“.

МИНИСТАР

Па то није ништа ново. Од првог дана ми Станковић спрема тај колач, али му неће упалити.

МИНИСТАРКА

Па што ми ниси ништа рекао? Зар ниси знао шта је било синоћ у клубу.

МИНИСТАР

Па знаш да смо синоћ били на вечери. Није то ништа ново. Уосталом, ускоро ћемо и иначе на изборе, па је свеједно шта овај клуб мисли о појединим министрима. До избора ћу свакако остати на положају.

МИНИСТАРКА

А ако не останеш?

МИНИСТАР

Онда ћу опет на расположење.

МИНИСТАРКА

Хвала лепо.

МИНИСТАР

Имаћу бар више времена за агитацију.

МИНИСТАРКА

А ако Станковић добије твој портфељ и ако му падне на ум да се кандидује у твој округу?

МИНИСТАР

Откуд си опет на то дошла?

МИНИСТАРКА

Откуд? Па то је јавна тајна. Олга је прекјуче причала како Станковић жели да промени округ, не знам шта се замерио својим бирачима.

МИНИСТАР

Ништа, борићемо се, па ко буде јачи. Уосталом, то су засада само комбинације.

МИНИСТАРКА

Али претпоставимо најгори случај: да пре избора Станковић добије твој портфељ и да се као активни министар кандидује у твој округу? Шта ћеш ти онда да радиш?

МИНИСТАР

Кандидоваћу се и ја. Провешћу све време у агитацији.

МИНИСТАРКА

А с чиме ћеш агитовати? Знаш да ниси још исплатио ни дуг од прошлих избора, а сад треба да спремимо и Љубицу.

МИНИСТАР

А, да! *(Пауза.)* Па спремићемо је.

МИНИСТАРКА

„Спремићемо је“. А откуда?

МИНИСТАР

Па видећемо.

МИНИСТАРКА

„Видећемо“. Шта ћемо видети? Нећемо видети ништа и може нам се опет десити оно што нам се једанпут десило: да јој Марковић окрене леђа, нарочито ако не будеш изабран. И шта ћеш ти онда радити после толико година нерада – извини, мислим од чега ћемо живети када изгубиш дневницу и добијеш обичну пензију? Јеси ли мислио на то?

МИНИСТАР

Ти све видиш у најцрњој боји.

МИНИСТАРКА

Добро, видим црно, али шта ће бити ако све одиста буде тако?

МИНИСТАР

Па радићу.

МИНИСТАРКА

Ха-ха-ха-ха! Радићеш? Бивши министар, па да ради! Шта ћеш да радиш? Лепо ће то изгледати: „Бивши министар пошта и телеграфа и вера тражи одговарајуће намештење – као што се данас каже у огласима – одлична канцеларијска сила, првокласне референце, говори језике те и те, пише на машини и тако даље“. Леп крај за једног политичара. Јеси ли замишљао како ће то да изгледа?

МИНИСТАР

Глега је и ћути.

Ти све...

МИНИСТАРКА

Ја све видим црно, знам, то сам већ чула. Али што ме не увериш, што не кажеш да није тако? Не можеш, разуме се. И ти осећаш врло добро да имам, као и увек, право. И док ти трчиш од канцеларије до канцеларије да нађеш место, дотле Станковић и Олга – и Олга! – ликују...

МИНИСТАР

Доста, молим те. Не знам шта ти треба све то.

МИНИСТАРКА

Треба ми да те натерам да се сачуваш од најгорег случаја. То можеш да учиниш једним потезом пера, без икакве тешкоће, без икакве опасности.

МИНИСТАР

Не разумем те...

МИНИСТАРКА

Разумећеш кад видиш ово. (*Покаже му чек.*) Ево, ја сам све припремила, не мешајући тебе у целу ствар. Само сам обећала Шпицеру да ћу код тебе порадити да питање манастирске шуме решиш, разуме се онако како су предложили стручњаци, референти, комисије и тако даље. Свако друго решење би изазвало дискусију.

МИНИСТАР

Али...

МИНИСТАРКА

Немаш шта да се мислиш, све је проучено и готово за твој потпис. Нико неће рећи ни речи, а ти си обезбедио и себе и своју жену и кћер. И кћер!

МИНИСТАР

И кћер!

МИНИСТАРКА

Да, и кћер, која тек што није стигла да јој даш свој родитељски благослов или – да јој кажеш да ниси у стању да је пристојно удовиш.

МИНИСТАР

Превуче руком њреко чела.

Та чекај само да мало боље проучим предмет, да бар знам шта потписујем.

МИНИСТАРКА

Мени изгледа да ти уопште нећеш ни да га проучиш кад толико оклеваш.

МИНИСТАР

Ко каже да нећу? Ја то нисам рекао, само сам хтео да се мало обавестим и приберем. Све је тако дошло изненада.

МИНИСТАРКА

Како изненада, кад ти се већ месец дана говори о томе питању? Изненада је само дошла вест о догађају у клубу. И то свакако није последња. Буди једанпут и ти јунак па учини оно што налазиш да треба да учиниш.

МИНИСТАР

А ако свет гракне на мене?

МИНИСТАРКА

Гракнуо је већ и овако. Свако чудо за три дана. Немој заборавити да ми је Шпицер оставио рок до довече. И њему је, човеку, досадило ово натезање.

Чује се аутомобил.

МИНИСТАР

Тргне се и ослушне.

Ево је!

МИНИСТАРКА

Љубица! Одлучуј се, брзо, брзо. Треба да знаш шта ћемо рећи детету кад дође. Говори, хоћеш ли?

МИНИСТАР

Добро, потписаћу.

МИНИСТАРКА

Хвала ти! (*Падне му око врати и иако остјане неколико итренушака.*) Хвала ти!

ПОЈАВА СЕДАМНАЕСТА

Пређашњи, Љубица

ЉУБИЦА

Улећи нагло, зазрли Министра.
Тато! (*Зазрли Министарку.*) Мамо!

МИНИСТАРКА

Тата је дао свој благослов.

ЉУБИЦА

Пољуби Министра у руку и осмине дуже шако.
Хвала, тата!

МИНИСТАРКА

А сад да Љубица да свој пристанак господину Марковићу.
(*Отвори врати десно и викне.*) Господине Марковићу, ходите брзо.

ЗАВЕСА

НАРОДНА ВОЉА

ЛИЦА:

МИНИСТАР у пензији

МИНИСТАРКА у пензији

ДИРЕКТОР *Народне воље*

УРЕДНИК

АДМИНИСТРАТОР

ОГЛАШИВАЧ

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ ИЗ НАРОДА

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ ИЗ НАРОДА

СЛУЖИТЕЉ

ШТАМΠΑРСКИ ШЕГРТ

Уредничка соба у уредништву Народне воље. Четири писаћа стола, ормани за рукописе, кожне фолије, ситчић, огледало, новине распуштене по свима столовима. Када се ди- не завеса, нема неколико шренушака никога.

ПОЈАВА ПРВА

Директор, Репортер

ДИРЕКТОР

Улази нагло, скида кат, погледа на свој сат, седа за свој сто и почиње да отвара писма зевајући неколико пута. УстANE, прошлежи се, утали цигарету и сјане код прозора. Тхја, ја, ја...

РЕПОРТЕР

Улази нагло, погледа око себе и сјази директора.
Добар дан, господине директоре.

ДИРЕКТОР

Осврне се.
Где сте ви до сада? Откад вас чекам.

РЕПОРТЕР

Имао сам, имао сам, господине директоре, хитна посла. Чуо сам да ће данас бити важна седница министарског савета. Зуц- ка се опет о неком закону о сузбијању...

ДИРЕКТОР

Скупоће? За име бога, зар им живот још није доста скуп!

РЕПОРТЕР

Не скупоће, него корупције.

ДИРЕКТОР

Корупције? Е, то је нешто друго, иако је уствари једно исто. И он ће имати толико исто дејства као и онај о сузбијању скупоће. Уосталом, влада мора нешто да ради. Само треба прво утврдити сâм појам корупције, па онда извидети да ли она уопште постоји, па онда...

РЕПОРТЕР

Разуме се, разуме се. Дакле да идем да видим шта је у ствари?

ДИРЕКТОР

Ако мислите да треба, идите. Само пожурите да видим шта сте данас скупили. А сутра дођите ипак мало раније.

РЕПОРТЕР

Верујте, господине директоре...

ДИРЕКТОР

Добро, добро, оставите...

Сегне за сѣо и почне читати писма. Репортер оде.

ПОЈАВА ДРУГА

Директор, Уредник, Администратор

АДМИНИСТРАТОР

Напољу.

Вуцибатине, кажем ти. (*Улази.*) Вуцибатине, просто те пљачкају наочиглед.

УРЕДНИК

Па зар не можеш да им дохакаш? (*Сѣзи директѣора.*) Здраво!

ДИРЕКТОР

Извади саџи и погледа на њега.

Ала сте ви поранили! Прошло десет, а вас нема ниједнога.

УРЕДНИК

Шта хоћеш? Па није доцкан. Наш посао је ноћу.

ДИРЕКТОР

Знам и ја када је ваш посао, али ипак је много. Не могу брате ни ја више овако.

УРЕДНИК

Де, немој да се жестиш. Биће све на време готово. Ако баш и не буде, ту је пресбиро, ту су маказе. Ни бриге те!

ДИРЕКТОР

Администратору.

А шта се ти жестиш?

АДМИНИСТРАТОР

Вуцибатине! Просто те краду наочиглед, а мораш да ћутиш. Ево, од јучерашњег броја нисмо примили ни пети део новаца. Једном болесна мајка, други прокоцкао, трећи није ни дошао.

ДИРЕКТОР

Па промени их.

АДМИНИСТРАТОР

Промени их ти, кад нема бољих. Не смеш да их наљутиш, него с дана у дан тонеш све дубље.

УРЕДНИК

Море, не брини, само нека вичу „Народна воља“; има ко плаћа. Нека Бог поживи народну вољу!

ДИРЕКТОР

Загледа уредника.

Ала си се ти удесио!

УРЕДНИК

Слежне раменима.
Народна воља.

ДИРЕКТОР

Све ново као из кутије. Па чак и гамашне.

УРЕДНИК

Збиља, је ли да човек с њима изгледа некако друкчији, отменији. Пре сам мислио да само дипломате имају право да носе гамашне, а сад видим носи их цео свет, па што да их не носим и ја? (*Иде њо канцеларији и загледа ноге.*) Шта велиш? А?

ДИРЕКТОР

Красан си. Прави фићфирић!

УРЕДНИК

Што се ти правиш фини? Па и ти си се оденуо од главе до пете откад смо нашли ову југовину.²¹

АДМИНИСТРАТОР

Немој тако да говориш.

ДИРЕКТОР

Шта сам се оденуо? Нећеш ваљда рећи да сам пре ишао го.

УРЕДНИК

Ниси ишао го, али се тек ниси овако носио. Прије директору и пипа предмете које помене. Пази: кравата свилена, па одело од најскупље чоје, па златан сат и ланац као у каквог предузимача, па зимски капут као у каквог грофа пре аграрне реформе. (*Погледа њод сјо.*) Па – шта видим! – и он има гамашне, и то беле. И још сме другоме да се подсмева! Признај, бре, да овакве југовине није било по другим редакцијама. Да живи народна воља!

²¹ Алузија на лагодан животи, без узбуђења.

ДИРЕКТОР

Не лармај, него седи и прегледај ово.
Да му хрију новина.

АДМИНИСТРАТОР

Седне, извади из сѝола књиџе и ѡчне да ради.
Само да није ове вересије! Сваки дан се гомила све више и више, а немам куд ако не желим да ми цео број оде на кило. И овако већ доста иде на пијацу. Знаш да више не смем да купим ни сир, ни лук, ни ротквице; таман дођем кући и хоћу да мезетим, а оно увијено у *Народну вољу*. Преседне ми сваки дан мезе. И онда кажеш обустави вересију. Све би отишло код пиљара. Па бар да хоће да залута неки оглас! Погледај само: по стоти пут оглас штампарије, педесети пут оглас Шпицеров, па одлазак и долазак возова и сутра опет тако исто. Већ ми је све дошло доведе!

Покаже исѝод браге.

УРЕДНИК

Ала си ти данас песнички расположен! Ради ти што можеш, а остало је Божја воља!

АДМИНИСТРАТОР

Лако је теби причати, а шта би ти радио кад би те господин министар узео на одговор за неуспех, као што ће мене узети данас-сутра, иако ми је Бог сведок да сам чинио све...

ПОЈАВА ТРЕЋА

Пређашњи, Служитељ

СЛУЖИТЕЉ

Уђе усѝлахирен.
Господине администраторе, један човек донео оглас.

АДМИНИСТРАТОР

Скаче, намешта кравату и манжетине.
Шта кажеш? Оглас?

СЛУЖИТЕЉ

Богами, хоће да да оглас.

АДМИНИСТРАТОР

Дај га овамо.

СЛУЖИТЕЉ

Одмах.

Излази.

АДМИНИСТРАТОР

Погледа у шапаницу.
О, Боже, нека је срећан почетак.

ПОЈАВА ЧЕТВРТА

Директор, Уредник, Администратор, Оглашивач

ОГЛАШИВАЧ

Добар дан.

АДМИНИСТРАТОР

Добар дан, господине.

УРЕДНИК

Клањам се.

ДИРЕКТОР

УстANE и приђе Оглашивачу.
Добар дан. Чиме вас можемо служити?

ОГЛАШИВАЧ

Ја бих хтео да дам један оглас у ваш лист.

АДМИНИСТРАТОР

Молим, извол'те. Колики треба да буде?

ОГЛАШИВАЧ

Па, богами, повећи. Односи се на један нов артикал који желим да... али то ћете већ видети из текста. Хтео бих само да чујем цену за целу страну.

ДИРЕКТОР

Целу страну?

АДМИНИСТРАТОР

Целу страну?

ОГЛАШИВАЧ

Да. За два или три месеца, сваки дан.

АДМИНИСТРАТОР

А тако! То ће стати... Чекајте. (*Замисли се и рачуна поулазно.*) Три хиљаде динара пута педесет, сто педесет хиљада, педесет одсто, попуст седамдесет пет хиљада. (*Гласно.*) Тако, око седамдесет хиљада динара за два месеца.

ОГЛАШИВАЧ

Седамдесет хиљада? Шта кажете? Седамдесет хиљада? Па ја нисам желео да купим вашу штампарију него да дам оглас.

АДМИНИСТРАТОР

То је нормална тарифа с педесет одсто попушта, али вама бисмо могли учинити нарочити попуст, рецимо још педесет одсто, те би вас стало тридесет пет хиљада за два месеца.

ОГЛАШИВАЧ

И то је много. Ја сам мислио да ће бити много јефтиније. Извините! Збогом.

Пође.

ДИРЕКТОР

Али, допустите да видим оглас.

ОГЛАШИВАЧ

Извади из џепа харџију и да му је.

Ево га.

ДИРЕКТОР

Чиџа оџлас.

Па то би могло врло лепо да стане и на пола стране. Текст није велики.

Враџи му оџлас.

ОГЛАШИВАЧ

Најзад, метните га на пола стране. Шта би то стало?

ДИРЕКТОР

Двадесет хиљада за два месеца.

ОГЛАШИВАЧ

И то је много. Најзад не морам га дати баш у све листове.

АДМИНИСТРАТОР

Али од огласа у нашем листу имаћете најбољи успех. Немојте на томе штедети. Наш лист се штампа у...

ОГЛАШИВАЧ

... Три хиљаде, а продаје у пет стотина примерака. Питао сам малопре продавце, а распитао сам се и колико продајете дневно на кило. Рачун се поклапа. Него, знате шта? За ваш лист ће бити реклама кад добије нов оглас, а ни ја нећу ништа изгубити ако и код вас изнђе. Штапајте ми га бесплатно.

АДМИНИСТРАТОР

Љуџиџио.

Господине, ви нас сматрате за пропалице!

ОГЛАШИВАЧ

Опростите, то нисам мислио. Збогом.

ДИРЕКТОР

Чекајте! Где је оглас?

ОГЛАШИВАЧ

Ево га.

ДИРЕКТОР

Добро, штампаћемо га неко време бесплатно, а после ћемо видети према успеху.

ОГЛАШИВАЧ

Имаћете користи од њега, видећете. Само пазите да не буде много штампарских грешака.

АДМИНИСТРАТОР

Не брините!

ОГЛАШИВАЧ

Збогом.

Оде.

СВИ

Збогом. Хвала.

ПОЈАВА ПЕТА

Пређашњи, без Оглашивача

ДИРЕКТОР

Администрацији.

Ето ти твој оглас.

АДМИНИСТРАТОР

Не вреди крити, све се чује. Мислиш ли да свет не зна како нам иде. Једини господин министар и не слуги какво је право стање, али мораће најзад и он сазнати.

ДИРЕКТОР

За сада не пита ништа. Кад дође до дна кесе, питаће и чуће. Али док не прођу избори, не сме ни да помисли да што мења.

УРЕДНИК

Збиља, шта ће бити с њиме? Хоће ли бити изабран?

ДИРЕКТОР

Ко то зна! Народна воља! Станковић се упео из петних жила да га избаци из његовог досадашњег округа. Пара има доста, јер ће употребити Шпицеров прилог који је одређен за округ господина министра. Али, најзад, нико не зна шта народ мисли.

ПОЈАВА ШЕСТА

Пређашњи, Министар

МИНИСТАР

Добар дан, господо.

СВИ

Добар дан, господине министре.

Рукују се.

МИНИСТАР

Јесу ли долазили неки сељаци да ме траже?

ДИРЕКТОР

Откад сам ја овде, нису, а ја сам дошао рано јутрос.

МИНИСТАР

Где ли су се задржали? Малопре су ми се јавили телефоном кући и ја сам им рекао да дођу овамо.

ГЛАС НА УЛИЦИ

Народна воља.

МИНИСТАР

Чујете ли? Знате ли да и данас уживам, као првог дана, када чујем продавце да вичу име листа. Чудно је то осећање кад видите неког да је купио један број и чита га. По месту на коме зауставља поглед знате шта чита, знате да је тог тренутка под вашим утицајем, да му ви, тако рећи, набијате идеје у главу. И тако данас, тако сутра, дејствујете на масу невиђено, нечујно, неосетно, док не почнете да берете плодове свога труда. Сад могу да разумем оне људе који се тако упорно, и поред свих тешкоћа, баве новинарством. Ја сам пре мислио да је висок положај, на пример министарски, врхунац моћи. Данас видим да има још једна већа сила, а то је новинар. Нарочито када круг читалаца расте. Збиља, колико примерака штампамо сада?

АДМИНИСТРАТОР

Сабира цифре и бележи нешто.

Молим?

МИНИСТАР

Питам, колико примерака штампамо сада?

АДМИНИСТРАТОР

Око четири хиљаде.

МИНИСТАР

Дакле напредујемо! (*Трља руке.*) Тако, тако ћемо ми да се боримо. Другима остављамо подземну борбу по клубовима. Колико смо штампали прошлог месеца?

АДМИНИСТРАТОР

Три хиљаде.

МИНИСТАР

Дакле за хиљаду више, Добро је. А има ли огласа?

АДМИНИСТРАТОР

Данас смо баш добили један велики оглас за дуже време.

МИНИСТАР

Аха, дакле стекли смо и поверење пословног света. Без тога нема ништа!

Прегледа новине.

ПОЈАВА СЕДМА

Пређашњи, Шегрт

ШЕГРТ

Носи шифове коректуру. Директору.

Ево коректура.

ДИРЕКТОР

Узме и прегледа коректуру.

Дај само летимице да прегледам, а после носи коректору. (Пауза.) Што сте опет сложили ту бургију кад сам рекао да се избаци?

ШЕГРТ

Коју бургију?

ДИРЕКТОР

Та овај чланак о реорганизацији министарства вера! Ко вам је то дао?

ШЕГРТ

Неко је дао господину фактору.

МИНИСТАР

Заинтересује се.

Који чланак.

ДИРЕКТОР

О реорганизацији министарства вера.

МИНИСТАР

Па то сам ја дао фактору. То је мој чланак.

ДИРЕКТОР

А тако! Нисам га, знате, добро прочитао па ми се није учинио тако добар. (*Брзо чийа чланак.*) Дабоме да је добар. Не може човек никада на брзу руку да оцени. Гушим се од посла, те не могу увек пажљиво све да прочитам. (*Чийа даље.*) Разуме се, нека га метне на уводно место. (*Бележи ђо на чланку.*) Само, у будуће вас молим да увек мени дајете рукописе, да их пажљиво прочитам.

МИНИСТАР

Хоћу. Ово је било случајно.

ДИРЕКТОР

Враћи шеџрићу коректуре.

Добро, сад ћу вам послати још рукописа. На, носи коректору.

Шеџрић узме рукопис и оде.

ПОЈАВА ОСМА

Пређашњи без Шегрта, Служитељ

СЛУЖИТЕЉ

Два сељака траже господина министра. (*Уреднику.*) А вас је звао фактор.

МИНИСТАР

Нека уђу.

УРЕДНИК

Ево ме.

Оде.

СЛУЖИТЕЉ

С вратиа, найољу.
Можете да уђете.
Оге.

АДМИНИСТРАТОР

Идем и ја. Морам да видим нешто у експедицији.
Оге.

ПОЈАВА ДЕВЕТА

Министар, Директор, Први и Други Пријатељ

МИНИСТАР

А, добро дошли, добро дошли! Што вас толико нема? Чекам вас цело јутро.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Пружа министру руку.
Добар дан.

МИНИСТАР

Где сте до сада?

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Вала и Богу, а како ти?

МИНИСТАР

Седите, седите.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Како госпоја? Како госпођица?

МИНИСТАР

Хвала, хвала, добро су. А где сте ви цело јутро? Ја вас чекам од јутрос.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Ех, мани се! Знаш, дошао с нама и онај Стошић, па кад смо пролазили поред министарства вера, он каже: „Чекај, да видим нешто за нашег попа. Замолио ме да питам шта је с његовом ствари“. И тако он уђи у канцеларију, а ми остани у предсобљу и причекни. Кад ето ти момка. Вели: „Хајде код министра“.

МИНИСТАР

Шта кажеш? Код министра?

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Јес' вели: „Хајде код министра“.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Јес' тако је било. Шта смо знали чинити? – Знаш, министар је министар – него 'ајд уђи.

МИНИСТАР

Па шта је било даље? Говори брже.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Ништа. Знаш, окупио како ће он сигурно бити изабран, како ће он бити званичан кандидат, како ће њега изгласати окружни збор за носиоца и све тако. Тражи да и ми радимо за њега.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Јес', за њега. Вели: „Немојте млатити празну сламу. Видите и сами за кога ће радити влас', па што да пливате уз воду“.

МИНИСТАР

А, тако, господине Станковићу! Видећемо! Можете се и преварити. Шта је било даље?

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Ништа, тако је једнако говорио, а онај угурсуз Стошић само се смешка што нам је подвалио.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Јес', само се смешка.

МИНИСТАР

Вуцибатина! А јесте ли му ви што обећали?

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Знаш, министар је, па не можеш онако отворено да га одбијеш. Рекао сам му да нас пусти да се размислимо.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

А он каже: „Добро, само хоћу да ми јавите још пре но што пођете из Београда“.

МИНИСТАР

Нисам мислио да ће и таквим средствима да се служи. (*Директору.*) Чујете ли шта се ради?

ДИРЕКТОР

Срамота!

МИНИСТАР

Дакле, на шта сте се одлучили? На коју ћете страну?

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Знаш, овај, како да ти кажем?... Народ ти је поган... Осетио где је влас' па почео да се колеба.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Јес', да се колеба. Говоримо им ми: „Шта сте поманитали, људи? Што прелазите на другу страну?“ А они веле: „Влас' је, влас'!“ Знаш, боји се народ.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

А чује се да је Станковић просуо и велике паре, а народ оголео па само гледа ко више одреши кесу. Ето, оног Јокића је сасвим придобио. Већ за Стошића знаш.

МИНИСТАР

Покушајте да их вратите на нашу страну.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Тешко, богами! Много је просуо Станковић пара. А нису њих двојица сами, треба и Марковића ухватити, па богами тешко ће ићи и без Марића. Сваки вуче доста за собом. Марић се као још колеба, али с оном двојицом тешко да не буде доцкан.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Него, дај ти нама педесет хиљада, а оно друго пош'љи или донеси пред збор, па да покушамо. Није то за нас, ти знаш да нама не треба, али онај народ је го и бос.

МИНИСТАР

Видећу још. Али морате им тражити меницу, па ако пропад-нем морају да врате.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Само, знаш, један део ће отићи 'нако, те неће баш моћи све да се врати.

МИНИСТАР

Само, много тражите за почетак. Да вам дам сада двадесет хиљада, а чим ми јавите да сте с Јокићем свршили, ја ћу донети оно друго.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Море, ни педесет хиљада неће бити доста ни за почетак, али покушаћемо с тиме. Не може бити ни говора за мање. Ти знаш, ми за себе не тражимо ништа, али онај народ... знаш већ.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Јес' што каже, онај народ...

МИНИСТАР

Добро, добро. Ево вам писмо за моју банку. Отидите, па ће вам исплатити. Ту је одмах до уредништва, нема ни сто корака. (*Седне за сто и пише.*) Устане и да писмо Првом пријатељу. Ево, па сад покажите шта знате.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Нека је са срећом. Остај здраво!

МИНИСТАР

Здраво! А сад на посао! Ја ћу сутра отићи у други срез, а код вас ћу доћи чим ми јавите шта сте учинили.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Здраво!

Рукују се. Први и Други пријатељ оду.

ПОЈАВА ДЕСЕТА

Министар, Директор

МИНИСТАР

Јесте ли видели! Нису још љуцки ни расписани избори, а већ мора да се дреши кеса. И то је само за један срез, а где су још четири среза. Али морам да се борим, јер видите како је Станковић разапео мреже да ме истисне и из округа као што ме је истиснуо из владе. Платиће ми то! Сад је на вама да оправдате све наде које сам у вас полагао. Настао је час одлучне борбе и наш рад треба да уроди плодом. Је ли тако?

ДИРЕКТОР

Ми смо готови да пођемо с вама и у ватру и у воду. Само заповедајте.

МИНИСТАР

Дакле да пређемо одмах на посао. Од сутра лист мора бити борбен да му глас одјекне по целој земљи. Аждају треба згазити по глави, здробити је да јој се ни траг не позна. Из ове борбе морам изаћи светао као Свети Ђорђе из борбе са својом аждајом. Сутра пустите један допис из округа како господин министар вера злоупотребује свој положај и претњама и новцем. Смислио сам већ чланак за сутра, само ћете га ви мало дотерати.

ДИРЕКТОР

Чекам само да ми кажете главне мисли.

МИНИСТАР

Борба, борба без поштеде противу лажи, ситничарства, болшевизма озго. Још ми није све сасвим јасно, али тако отприлике. Удрите нарочито на корупцију; не на ону о којој се толико без права говори, него на ону која подгриза основе нашег јавног живота. На ону која се огледа у полтронству, подметању, клеветању противника; у подземном раду противу њега!

ДИРЕКТОР

Чак и кад је из исте партије.

МИНИСТАР

Тако је... Не могу тачно да се изразим, али ви ћете већ наћи прави израз. Хоћу борбу противу лажи. Шта ваздан да увијам! Ви знате какве су се сплетке плеле око мене, како сам у потаји клеветан. Корупционаш! Ја корупционаш! Шта сам урадио рђаво? Јесам ли узео једну пару из државне касе на коју нисам имао право? Можда сам што и погрешно, али ко је тај који никад није погрешно? Па шта је то, управо, корупција? Кад човек врши своје право и доноси одлуке какве мисли да треба да донесе? Шта ту има рђаво? Нико неће да вас пита за разлоге, да вас чује, не, него сваки шушка иза леђа док вам се једног дана не каже: не можеш више бити министар. Ако не могу бити министар, могу бити народни посланик. Ту не помажу сплетке, јер одлучује народна воља. Изволите, господине Станковићу, изволите у народ, да се огледамо. Ако Бог да, неће дочекати ни срески збор!

ДИРЕКТОР

Баш је згодан тренутак за тај чланак. Чујемо да влада опет спрема неки нов пројекат закона противу корупције.

МИНИСТАР

Сигурно им је Станковић дао ту идеју. Знамо куд циљате, господине Станковићу, али ће вам се сломити и та стрела као и цео онај тоболац што сте га спремили за наш округ. Корупција! А туђ прилог за партијску касу, кад треба вама да осигура избор, није корупција!

ДИРЕКТОР

Ја сам баш јутрос, кад сам сазнао за тај пројект, смислио чланак о корупцији и баш сам хтео да почнем да га пишем кад сте ви наишли. Ја налазим да је та реч толико већ отрцана честим злоупотребљавањем, да је изгубила сваки смисао.

МИНИСТАР

Разуме се!

ДИРЕКТОР

Нико још није ни покушао да дефинише сâм појам корупције, па тек тада да испита да ли она заиста постоји. Само се виче: „Корупција! Корупција!“ И дотераћемо дотле да ниједан министар неће смети да потпише ниједно решење ако неће да цео свет повиче на њега. Хоће ли нам тада администрација бити боља? Хоће ли се послови брже отправљати? То нам та господа чистунци не кажу.

МИНИСТАР

Наравно!

ДИРЕКТОР

Народ је толико свестан да то што се зове корупција не би трпео кад му то стање не би годило. Народ правилно суди: ако буде њему, биће и мени, и зато и воли ово стање.

МИНИСТАР

Јасно као дан! Цео свет разјапио уста и само се дере: „Корупција! Корупција!“, а нико не зна ни шта је то. И кад погледате ко највише виче, видите да су то они којима је криво што они не могу да су у положају да се на њих виче.

ДИРЕКТОР

Ето, на пример Станковић.

МИНИСТАР

Разуме се. Он вам је типичан пример. Свет га не зна и одобрава му, а не види оно што ја видим, да му је једини циљ да својом дреком мене уништи, да учврсти свој положај. Али ће се преварити. Не дам се ја, још ћемо се борити. Је л' тако?

ДИРЕКТОР

Дабоме, дабоме.

МИНИСТАР

Станковић и ти што му одобравају и не помишљају колико том срамном кампањом руше и углед државе и државника и целог народа. Све свлаче у блато, и зашто? Да Станковић осигура себи мандат.

Телефон звони.

ДИРЕКТОР

Узме слушалицу.

Ало!... Ко? Јесте... Ево одмах. Банка вас тражи, господине министре.

МИНИСТАР

Ево ме. (*Узме слушалицу.*) Ало, ја сам... А, добар дан, господине директоре... Јесам... Да, педесет хиљада. Како?... Само још толико?... Како то?... Како блокирано?... А, тако?... Добро. Сад ћу ја то расправити. (*Сћусти слушалицу.*) Шта је то? Директор банке ми јавља да има још свега сто педесет хиљада на мом рачуну, и каже да је и то блокирано.

ДИРЕКТОР

Сто педесет хиљада?... *(Зажмури и рачуна у себи.)* Па, може тако да буде.

МИНИСТАР

Па куд су отишле толике паре? Пре месец дана било је још...

ДИРЕКТОР

Јуче смо платили кирију за три месеца, па онда...

МИНИСТАР

Добро, а зашто је блокирано сто педесет хиљада? Зашто да ја не могу да узем своје паре?

ДИРЕКТОР

Па у смислу нашег уговора. Ви се сећате да смо уговорили шестомесечни отказ. То су наше плате за шест месеци ако бисте нам отказали или ако би лист престао.

МИНИСТАР

Лист престао? Како то говорите? Зар може уопште да се помишља на престанак? И то сада пред изборе!

ДИРЕКТОР

Па, ако овако потера, а не нађу се нова средства...

МИНИСТАР

Какав престанак пред изборе! Зашто сам га онда оснивао? Ово до сада била је само припрема. Права борба има тек да почне, а ви говорите о престанку листа.

ДИРЕКТОР

Па, ако немате више на расположењу него што вам је рекао директор банке, онда нема другог излаза.

МИНИСТАР

Али зар цео трошак морам ја да покривам? Зар од продаје и претплате не пада ништа?

ДИРЕКТОР

Пада, али само од продаје на кило. Претплате готово и нема сем оне на дугу.

МИНИСТАР

Али од продаје на број? Ја видим да се прилично продаје.

ДИРЕКТОР

То све поједу продавци.

ПОЈАВА ЈЕДАНАЕСТА

Пређашњи, Администратор

МИНИСТАР

Администратору.

Али ви ми малопре рекосте да се сад лист штампа у четири хиљаде примерака?

АДМИНИСТРАТОР

Тако је.

МИНИСТАР

Дакле више него прошлог месеца.

АДМИНИСТРАТОР

Ви сте, господине министре, тражили да се повећа штампање, а нисте ме питали колико се стварно продаје.

МИНИСТАР

Да, да! А колико се продаје?

АДМИНИСТРАТОР

Од пет до седам стотина. Али новац се не добија ни за триста. Све поједу продавци, а претплату скоро нико не шаље.

МИНИСТАР

Значи да сам ја морао да попуњавам цео трошак.

АДМИНИСТРАТОР

Тако је.

МИНИСТАР

Дакле ви немате ништа у каси?

АДМИНИСТРАТОР

Скоро ништа.

МИНИСТАР

Па што ми то нисте раније рекли?

АДМИНИСТРАТОР

Нисте ме никада питали.

МИНИСТАР

Ја сам мислио да се трошкови у главном покривају, кад тамо а оно... (*Седне очајно у столицу.*) Али у банци има још новаца. Зар не би то могло да се употреби?

ДИРЕКТОР

Ви се сећате нашег уговора. Ми смо сиромашни људи, а ко зна када ћемо опет наћи место.

МИНИСТАР

Али зар не бисте хтели да ме помогнете? Само до избора! Све ће вам бити богато накнађено. Помозите ме да одржимо лист до избора.

ДИРЕКТОР

Жао ми је, господине министре, али...

МИНИСТАР

Па малопре сте ми рекли да ћете се борити до краја.

ДИРЕКТОР

Јер сам мислио да ћемо имати и средстава за борбу. Без муниције нема ни борбе.

МИНИСТАР

Без муниције! На жалост, тако је. (*Замисли се.*) Нисам мислио да ће тако брзо да је нестане... (*Скочи и приђе Директору.*) Али ви ми то још морате учинити! Чујете ли? Ја сам се толико уздао у вас, и сад кад ми је ваша помоћ најпотребнија, ви ме напуштате. Ја то нисам заслужио. Хоћете ли да ме помогнете? Допустите да се послужим преосталим новцем. Хоћете ли?

ДИРЕКТОР

Жао ми је, верујте, господине министре, али не смем ни ја да останем на улици.

МИНИСТАР

Администрајору.

Учините ми још то! Помозите ми да одржимо лист. Нећу вас заборавити, наградићу вас стотруко.

АДМИНИСТРАТОР

Господине министре, ја имам жену и ситну децу. Ви знате да сам због листа напустио службу.

МИНИСТАР

Дакле нећете да ми учините? Је ли то ваша последња реч? Говорите!

Директор и Администрајор погледају један другог па Министра.

МИНИСТАР

Ви ћутите? И то је одговор. (*Седне за сто и ухвати се за главу.*) Ах, Боже! Зар тако да свршим!

ПОЈАВА ДВАНАЕСТА

Пређашњи, Први и Други пријатељ

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Ево ти писмо. Каже директор: немаш више пара код њега.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Управо, има, али вели... не знам како оно рече...

МИНИСТАР

Брзо узме и поцела писмо.

Знам, чуо сам. Шта ћемо сад да радимо?

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Па, овај, ти знаш. Народ тамо чека.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Обећали смо му, као што си нам рекао.

МИНИСТАР

Па шта ћемо сад?

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Ти знаш.

МИНИСТАР

Скочи и викне.

Говори, говори! Куда ћете сад? Хоћу да чујем.

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Па министар чека одговор.

ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Знаш, министар је...

МИНИСТАР

Бесно.

Напоље! Напоље! Вуцибатине гејачке.

Први и Други пријатељ изиђу нагло.

МИНИСТАР

Ето, то је корупција!

ПОЈАВА ТРИНАЕСТА

Министар, Директор, Администратор, Министарка

МИНИСТАРКА

Уђе брзо.

Но, хвала Богу, аутомобил је оправљен. Сутра ујутру у седам сати биће спреман за пут. Хоћемо ли повести и Љубицу?

МИНИСТАР

Нећемо ићи ни ми.

МИНИСТАРКА

Како? Нећемо ићи?

МИНИСТАР

Нећемо. Немој да се спремаш за пут.

МИНИСТАРКА

Шта је то било? А када ћемо?

МИНИСТАР

Нећемо никада. Свршено је. Нема од кандидације ништа.

МИНИСТАРКА

Нећеш да се кандидујеш?

МИНИСТАР

Не!

МИНИСТАРКА

Па што си онда оснивао лист?

МИНИСТАР

И он од сутра престаје.

МИНИСТАРКА

Престаје? Говориш ли озбиљно? Престаје! Зашто?

МИНИСТАР

Немам више новаца. Све је поједено.

МИНИСТАРКА

Цикне.

Поједено! Ах, Боже!

Занесе се.

МИНИСТАР

Прихвати је.

Жено, жено!

МИНИСТАРКА

Па шта ћеш сад?

МИНИСТАР

Покушаћу да радим.

ЗАВЕСА

Александар Златковић у улози Шпицера

КРИТИЧКЕ НАПОМЕНЕ

ПОСЕБНЕ НАПОМЕНЕ

Трилогија *Господин министар* излазила је у књижевно-политичком часопису *Мисао* Симе Пандуровића, у деловима, као једночинке са засебним насловима: *На белом хлебу* (1921), *Сад или никад* (1926) и *Народна воља* (1927).

Када је 1927. године Предић одлучио да их сакупи и објави у књизи, изабрао је коначни наслов, али је, што је необично, задржао пређашње називе сваке целине, штампане у форми једночинки, и није се определио за драмски уобичајену, бројчану поделу на чинове (има додуше примера, не само у нашој драмској књижевности, да драме испод или изнад ознаке чина имају и засебан, обично тематски наслов). Такође је и у књишком издању задржао напомену за сваки део: *Један чин*. Јасно је да му је циљ био да их заједно објави, сакупи на једном месту, уз понеку стилско-језичку измену текстова.

Друга необичност тиче се списка ликова. Предић није дао обједињујући списак него појединачан, за сваки чин посебно. На први поглед читалац може бити у забуну, односно стећи уверење да у рукама заиста држи трилогију како стоји на првој страници. Посреди је међутим јединствена/целовита радња, чији делови/чинови имају извесну структурну и фабуларну заокруженост, али то не значи да је други чин смисаоно независан, да се не ослања на радњу првог. (О тој структурној одлици ове комедије видети у *Поговору* издања.) Поштујући ауторову одлуку, усвојио сам такав троделни распоред списка ликова и насловљене називе чинова. Једино нисам задржао исписе *Један чин* за сваку целину/чин, јер се тиме ствара додатна забунa, а изостављањем тих напомена не нарушава се смисао целине.

Такође, Предић није ни у часописном ни у коначном књишком издању исписао жанровску пододредницу: комедија, драма и сл, већ само – *Трилогија*, а испод ње назив чинова. Зато је такво ауторово решење задржано и у овом издању. У студији сам, почев од наслова, отворио питање жанра и структуре (видети *Поговор*). Предић је у књизи на крају сваког чина навео библиографски податак, односно часопис *Musa* и годину првог штампања, што сам овом приликом изоставио, јер сам та обавештења дао у овом *Кријичком апарату* и у *Поговору*.

Предић је нешто другачије исписивао дидакалије. Да је то била његова намера може се закључити кад се упореди овај текст са оним Божидара Николајевића, оба штампана исте године код Геце Кона, и у оба су дидакалије различито графички уређене. Предић је у својој књизи уводне (сценографске, персоналне) дидакалије исписивао мањим слогом, курзивно, а дидакалије испред и унутар реплике ликова нису стављене у заграде, нити пребачене у курзив, него су такође штампане мањим слогом. У часописној верзији те (персоналне) дидакалије стављене су у заграде. У ауоровој књизи реплички и дидакалијски текст распоређен је једноредно (име лика, тачка, па реплика, дидакалије мањим слогом), свакако ради уштеде простора.

Овом приликом реплички и дидакалијски текст распоредио сам према установљеном моделу. То значи да је име лика дато на средини странице, реплика у новом реду, а дидакалије, које су изван репличког текста, нису дате у заградама, већ курзивно у новом реду, а оне које су унутар реплика, пребацио сам у курзив и сместио између заграда.

С обзиром на то да је Предић дуго радио на овом тексту, да је штампао делове у већим временским размацима, могло се очекивати да је у коначној редакцији присутно више промена/варијанти, али њих је у суштини незнатно. Највише је измена унео у први чин (*На белом хлебу*, 1921). Тако је у књизи изоставио напомену о времену радње испод списка лица, у часопису оно гласи: *Време садашње, у Београду*, а при првој појави Марковића изоставио је део описа гардеробе лика,

што можда иде у ред штампарских пропуста, и на ту околност треба рачунати (*Обријан; на кошуљи има мекану јаку; на циџелама суре џамашине* → *Обријан; на циџелама суре џамашине*). Бројне су промене облика речи (*рукама на леђа* → *леђима; излази* → *изилази*), а међу њима и једна којом Предић намерно одступа од норме, и тада важеће, у писању присвојног придева: *људи*. Наиме, у часописној верзији Министар на неколико места изговара правилно: *људски*, а у коначној редакцији Предић мења облик, узима граматички неисправан, да и на тај начин подвуче Министрово сеоско порекло и ниже образовање, па доследно облик придева преправља у: *љуџки*. С обзиром на то да је језик у драми главно средство самоиспољавања лика, карактеризације, овакве језичке омашке се не исправљају (ставља се само апостроф код испуштених гласова).

Запажају се и замене једне речи другом у деловима реплика, што унеколико мења смисао исказа (*ишћо неће више да буде* → *ишћо није више министар*). У неким случајевима брисао је поједине речи желећи да сажме исказ и ослободи га информативног сувишка (*куџи џеџи сџоџина циџаретџа* → *куџи циџаретџе*). Доследно је изменио назив плеса, опредељујући се за неутралнији синтагматски склоп, као и за онај извесне расне обојености (*ван-сџеџа* → *модерних иџара; у ван-сџеџу* → *црначким иџрама*).

Једина приређивачка интервенција у основном тексту, стављена у угласту заграду [], тиче се употребљеног облика заменице, у 6. појави првог чина, када Министарка загрли Министра. У ауторовој књизи она на том месту гласи: *је* (*Скочи и загрли је*) и на граници је да се узме као штампарска грешка. Њоме се ствара забуна ко кога грли, и због чега би Министар у тој ситуацији загрлио Министарку када га она притиска да се прихвати новог министарског положаја?

МИНИСТАРКА

Дакле, примаш се? Хвала ти!

Скочи и загрли је → [џа].

Предић је пропустио и да у првом чину обележи све појаве. Тако му је промакло да улазак и излазак слушкиње Јулче, па недуго затим и Шофера, означи новим променама иако је то веома кратка сцена. Колебао сам се да ли да допишем/разделим на 5. и 6. појаву, јер бих онда морао да бројчано изменим и све наредне појаве стављајући их у угласте заграде. Овом приликом определио сам се за релативно прихватљивије решење, да оставим напомену у коментару испод основног текста.

Оно што је најупадљивије тиче се изостанка две реплике у коначној редакцији. Прва је она из 9. појаве трећег чина када Министар жели да се обезбеди код својих пријатеља, сељака/бирача, да му они, ако изгуби изборе, надокнаде уложени новац. У угластој загради је изостављена реплика у књишком издању.

МИНИСТАР

Видећу још. Али морате им тражити меницу, па ако пропаднем морају да врате.

[ПРВИ ПРИЈАТЕЉ

Како да пропаднеш! Ако баш тако буде, вратиће дабоме.]

ДРУГИ ПРИЈАТЕЉ

Само, знаш, један део ће отићи 'нако, те неће баш моћи све да се врати.

Затим у 10. појави трећег чина изостаје део реченице у Директоровој реплици, односно правдање на шта је све потрошен силан Министров новац.

ДИРЕКТОР

Јуче смо платили [један вагон хартије, пре три дана смо] кирију за три месеца, па онда...

Нема сумње да лексичке варијанте јесу плод ауторове намере, и то у циљу побољшања и сажимања израза. Упитне су ове промене, односно изостављена реплика и део реченице у реплици. Док се за други пример (део реченице) можда може сумњати да ли је посреди штампарски/словослагачки пропуст, такво питање се не може поставити у случају брисања целе реплике Првог пријатеља. С обзиром на то да је Предић ипак одобрио штампу, очигледно превидевши тај пропуст, који није запажен ни након штампања књижног блока (нема додатка, ерате), мора се уважити ова последња редакција у том облику. Као што се зна, или би требало да се зна, текстологија је изричита о тим питањима: не сме се правити контаминација, односно не сме се успостављати основни текст нове књижевности на основу два извора (додавањем делова текста једне, старије редакције у другу, коначну). С друге стране, неопходно је указати на ове случајеве када је видно угрожено сценско значење. Да ова реплика упадљиво нарушава смисао ситуације, она би тад била наведена у простору фусноте, уз приређивачку напомену; дакле, и у том случају изван главног ауторовог списка. Радња иде својим током и јасан је смисао ове сценске ситуације између Министра и Првог и Другог пријатеља, па сам се зато определио да ове штампарске (али и ауторске) пропусте наведем и прокоментаришем овде.

Александар Пејчић

ПРАВОПИС: СТИЛСКО-ЈЕЗИЧКЕ ОСОБЕНОСТИ

Како сам истакао у предговору *О издању*, интервенције у правопису и језику Предићеве комедије су мање него што је то било очекивано, исто као и у случају драме *Пуковник Јелић* његовог брата Миливоја. Будући добар стилиста и аутор приручника из те области, очекивано је што је језик његових дела, пре свега *Господина министра*, добро пречишћен и подређен тадашњој правописној норми.

Предић је пажљиво бирао лексеме којима ће карактерно, друштвено и образовно обележити своје ликове. У овој комедији ретки су архаизми, али су зато чешће туђице, позајмљенице, којима је нарочито подвлачио помодност и одрођеност ликова, пре свих Љубице и Министарке. Њихову нападну жељу за „засењивањем простоте“, за издавањем из средине, сврставањем у виши слој, поткрепљивао је Предић и страним изразима.

Веома су ретке словне грешке, које сам отклонио (ортан за књиге → *орман*),²² неке су само на први поглед биле збуњујуће, као ова у дидаскалији када се наводи врт, а радња се одвија у кући и прозор гледа на улицу. Из контекста наредног дела дидаскалије јасно је да се мислило на врата (Лево у дну врта → *врати*).

Једина дакле одступања тичу се правописних питања, односно решења која данас више нису важећа. Реч је о томе да је Предић стављао тачку уз римски број и на крају наслова и појава, што сам отклонио. Тачку је користио и у репличком

²² Примери приређивачких измена дати су курзивно у овом поглављу.

тексту – њу је стављао уз име лика, а не двотачку, што је тада било ређе у графичком распореду драмских текстова. Одвојено је писао прилоге, узвике, речце, што сам такође исправио саобразно данашњој правописној норми (на очиглед → *наочи-злед*, по нешто → *йонешїѿо*, од како → *оїѿкако*, мало пре → *малоїѿре*, на чисто → *начисїѿо*, на поље → *наїѿоље*, Бога ми → *боѿами*).

Запажа се и изостанак сонанта *ј* у облицима присвојених придева, те сам и то допунио (канцелариских → *канцеларијских*). Има и примера везаних за једначење сугласника (отшкринути → *одшкринуѿи*), али и оних које сам задржао, јер је ауторова намера била да Министар користи одговарајући облик, а то је већ специфичан говор лика, његов стил, и не исправља се (*љуѿки*). У том погледу нисам задирао ни у говор других ликова, јер он мора остати аутентичан како га је замислио писац.

Следећа разлика у односу на савремену правописну норму, што сам такође усагласио, тиче се писања великог почетног слова у вишечланим називима институција (Министарство Саобраћаја → *Министїарсїѿво саобраћаја*, Министарство Вера → *Министїарсїѿво вера*).

Писање запете је узорно. Њоме је издвајан вокатив, као и модалне речи, а ретки су примери када је користио запету испред везника *да* у зависноупитним реченицама, и само то сам морао правописно осавременити.

Александар Пејчић

ТЕАТРОГРАФИЈА

Народно позориште је премијерно извело три комедије Светислава Ст. Предића: *Госћодин министар*, *Нервозан болесник* (исте вечери 1927) и *Наши смо* (1937). Од њих, *Госћодин министар* постављен је још у Српском народном позоришту, недуго након београдске премијере.²³

Када се погледа уметнички састав ансамбла, режија и подела (у њој су били најугледнији драмски уметници), тешко је поверовати у неуспех представе *Госћодин министар*. Репризирана је само једном, и одмах скинута са репертоара. Један од главних разлога била је слаба посета, али с обзиром на почетак сезоне могло се очекивати да се још који пут репризира, до тога ипак није дошло.

Један од најутицајнијих и веома пристрасних критичара међуратног доба, Душан Крунић био је неумољив и према Предићу и према управи Народног позоришта. У свом приказу посебно је напао директора драме Бранка Гавелу због тога што је допустио Јурију Ракитину да режира, јер он није најбоље познавао српске и југословенске друштвене и културне прилике. У оцени драмских вредности *Госћодина министра* и једночинке *Нервозан болесник*, играње за њом, Крунић је употребио низ увреда на рачун Предића спорећи му списатељски дар, способност критике и смисао за хумор. Истичући да цела трилогија „нема оштрине, ни замаха, ни горчине“, да се остало на „млитавом фељтонском покушају“, закључује да је „то једна неизрецива срамота да се једна таква неукусност прикаже

²³ Новосадско позориште тада је изводило представе у војвођанским градовима.

на нашој највећој сцени“ (Крунић 1927: 12). Стиче се утисак као да је приказ писао неко од бивших или тренутних министара, свакако неко ко се препознао у представи.

Другачијег, може се рећи и опречног, мишљења био је Милан Богдановић, књижевни и позоришни рецензент *Српског књижевног гласника*. Он је нагласио Предићеву умешност у карактеризацији, изради сценских ситуација, приказу оног типичног, менталитетски особеног, дар опсервације, али је приговорио форми, целини, посебно изостанку изразитије сатиричке дубине. Богдановић се наравно руководио својим левичарским идејама, па је очекивао немилосрдну критику свештенства и грађанства (Богдановић 1927б: 228–229); није запажао благу иронизацију лика Министра, у тој његовој губитничкој позицији. Релативно позитивном рецензијом огласио се и Живан Милисавец из *Политике*. Он је индиректно похвалио драмски текст истичући сјајне роле Божицара Николића и Жанке Стокић, али и игру епизодних глумаца. Милисавец је такође остао под утиском слабе једночинке *Нервозан болесник*, приказане на крају. Из његове рецензије уједно сазнајемо и да је посета била испод очекивања, и да публика није била одушевљена поставком (Милисавец 1927: 7).

Упркос неуспеху праизведбе, наредну премијеру извео је ансамбл Српског народног позоришта на сцени у Вршцу. Играна је само четири пута (колико се могло утврдити). Сценски је била успешнија наредна Предићева комедија *Наши смо*, која је изведена у Београду шест пута, и била лепо прихваћена од стране критике.

*
* *

Сцена, место: Народно позориште, Београд

Редитељ: Јуриј Љвович Ракитин

Сценограф: /

Премијера: 16. септембар 1927.

Улоге: Министар – Божицар Николић, Министарка – Жанка Стокић, Љубица – Невенка Урбанова, Шофер – Светозар Милутиновић, Јулча – Ана Паранос, Марковић – Мата

Милошевић, Лекар – Милорад Душановић, Православни референт – Војислав Јовановић, Католички референт – Михаило Милорадовић, Муслимански референт – Душан Раденковић, Шпицер – Александар Златковић, Геза Штајнер – Милан Ајваз, Директор – Витомир Богић, Уредник – Драгољуб Гошић и др.

Играна је само током те сезоне, 2 пута.

*
* *

Сцена, место: Српско народно позориште, Вршац

Редитељ: Петар Матић

Сценограф: /

Премијера: 17. новембар 1927.

Улоге: Министар – Радомир Павићевић, Министарка – Драга Павићевић, Љубица – Љубица Драгић Стипановић, Шофер – Владимир Милин, Јулча – Милица Динић, Марковић – Стеван Јовановић, Лекар – Стјепан Писек, Православни референт – Никола Динић, Католички референт – Светислав Савић, Муслимански референт – Петар Матић, Шпицер – Јован Харитонович, Геза Штајнер – Станоје Душановић, Директор – Петар Матић, Уредник – Стјепан Писек и др.

Играна је само током те сезоне.

Александар Пејчић

ПОГОВОР

ЖИВОТНИ И КЊИЖЕВНИ ПУТ СВETИСЛАВА СТ. ПРЕДИЋА (1883–1957)

Светислав Ст. Предић, драмски писац, фељтониста, преводилац, лектор, новинар, сликар, правник, дипломата, банкар, потиче из угледне грађанске породице Предић из Баната. Рођен је у месту Томашевац 3/15. јуна 1883. године од оца Стевана, гимназијског професора и мајке Софије (рођ. Ранић). Име је добио по драми Јована Стерије Поповића *Светислав и Милева*. Деда Петар је био познати и у народу цењени свештеник, у Орловату, насељу код Зрењанина, у близини Томашевца. Рођени стриц био му је чувени српски сликар Урош Предић. Светислав је имао старију полусестру Мирјану, удату за Стевана Мокрањца, и старијег полубрата Јована, чија је мајка рано умрла. Потом се његов отац оженио Софијом и из тог брака рођени су Светислављева старија сестра Станислава, млађи брат Миливој, драмски писац и зет Бранислава Нушића, и као најмлађе дете, брат Урош. Његов брат од стрица Радивоја, Милан Предић био је уважени позоришни критичар, педагог, драматург и управник Народног позоришта у Београду.

Кад је Светислав имао само три месеца, породица се преселила у Београд, где је његов отац добио место професора немачког језика у Другој београдској гимназији, наставивши се у Улици два бела голуба (данас Светогорска). Кад му је изненада преминула мајка, 1887. године, отац га је дао деди Петру да у Томашевцу, под његовим надзором, проведе време до

поласка у школу. Код деде Петра Светислав је био подвргнут строгом васпитању, озбиљној припреми за школу. Са навршене четири године почео је да учи немачки језик, а са шест да свира клавир, уз подразумевано учење лепих манира како и пристоји члану виђене грађанске породице.

У Београд се вратио 1889, где је завршио основну школу и реалку (виши разреди основне школе) и уписао потом, 1894, Прву београдску гимназију. Отац га је 1898. године пријавио на студије философије с немачким језиком и књижевношћу на Филозофском факултету у Београду. Један од професора био му је Богдан Поповић, који му је предавао теорију књижевности, што је било пресудно познанство да се Светислав усмери ка литератури. Вреди навести и да Светислав Придић припада првој генерацији студената Јована Скерлића. На позив Б. Поповића, он се прикључио редакцији, у то време покренутог, чувеног часописа *Српски књижевни гласник*, где је испрва био лектор и коректор, а потом и помоћник уредника.

Студије књижевности ипак је напустио 1902. године када је уписао права у Бечу, где је и докторирао 1908. За време студија књижевности био је један од оснивача књижевног часописа *Покрећ*, што му је доносило лепе ванредне приходе. Часопис је излазио само током 1902. године, у укупно десет бројева, и окупљао је угледне писце тога доба (Радоје Домановић, Бранислав Нушић, Алекса Шантић, Светозар Ђоровић, Сима Пандуровић и др.).

По завршеним студијама, а на препоруку Јована Скерлића, Придић је добио стално запослење 1909, као писар у Првостепеном суду у Београду. На том месту остао је званично до 1918. У исто време прикључио се редакцији опозиционог *Дневног листа*. После страначких избора, 1910. године изабран је за кмета-правника, на листи Косте Главинића. Наредне, 1911, оженио се Анђом, кћерком Милана Радовановића, управника Опште државне болнице. По избијању Првог балканског рата, мобилисан је у састав Тимочке артиљеријске дивизије. Учествовао је као резервни официр и у Великом рату, у почетку опет у саставу Тимочке артиљеријске дивизије. У то време, 1915, самоиницијативно је написао брошуру *Употреба аероплана у*

рашћу, коју је војни врх са одушевљењем поздравио и штампао као званично издање Врховне команде српске војске.

Након ослобођења подноси оставку на место кмет-правника и запошљава се као секретар Индустријске коморе (1918–1921), а у то време постаје и секретар Савеза млинова Србије. Тада је дошао на идеју да се оснује Млинарска задруга, и аутор је њеног првог Правилника. Затим постаје вицедиректор Прометне банке у Београду (1921–1928). У наредном периоду прелази у дипломатију у којој ће постићи добре резултате, бити уважаван као чиновник, од стране владе и династије Карађорђевић. Почетком 1928. године именован је за директора Конзуларно-трговачког одељења Министарства иностраних послова. Потом прелази на место генералног конзула у Милану, 1929, где је остао до јесени 1935. године када је премештен за начелника Конзуларно-привредног одељења Министарства иностраних послова. Запавивши да југословенска дипломатија нема богат у литературу о конзуларним пословима, сâм пише *Учешћива за конзуларну службу* (1935). Та његова књижица служила је као пословник све до Другог светског рата.

Предићева дипломатска каријера била је на врхунцу када је 1937. године, на свој захтев након изненадне смрти супруге, премештен за генералног конзула Краљевине Југославије у Лилу. На том положају затекао га је Други светски рат, па је са свим члановима амбасаде враћен у Београд 1941, и тад је пензионисан, а већ у новембру те године остао је без прихода/пензије. Ратне године проводио је и као ђак сликара Младена Јосића. Дружећи са интензивно и са својим стрицем Урошем, Светислав се потпуно посветио сликарству. За време окупације успео је да обезбеди себи запослење и то као секретар Удружења банака, у Београду, што је и тада било уносно и престижно место у банкарском свету, и на том месту остао је све до 1946. године када је поново пензионисан, и то као генерални конзул, јер је поништено пензионисање од владе Милана Недића.

Када су комунисти дошли на власт, не могући да се прехране од мале пензије, повремено је радио као преводилац у Индустрији дувана, Радио-Београду, *Култури* (превод Лесинговог *Лаокона*), *Летњојису Мајице српске* (превод *Елеџије најисане на сеоском жробљу* Томаса Греја) и тек је 1951.

године добио стално место лектора у Српској академији наука. Наредне године постаје и редовни сарадник књижевног листа *Наш језик*.

Преминуо је након краће болести, у Београду, 30. маја 1957. године.

За живота Светислав Предић је добио више признања и одликовања, међу њима: Орден Светог Саве IV степена, Златну и Сребрну медаљу за храброст, Легију части V степена, Француски ратни крст и др.

*
* *

Прве краће литерарне радове објављивао је као ученик четвртог разреда гимназије када је осмислио и уређивао аутографисани часопис *Звезда*. На подстицај Богдана Поповића током 1902. године Предић почиње да преводи *Паренџезе* и *максиме* Артура Шопенхауера, које објављује *Српски књижевни гласник* 1903. У својству коректора *Српског књижевног гласника*, Предић је радио до лета 1903, све до одласка на студије права у Беч. Треба истаћи да је он урадио коректуру прве штампане песме Милана Ракића, потписане словом Z (Сонет I, „Сурово ће време наша дела стрти“), а штампане у овом чувеном часопису. Међутим, први књижевни радови настали су на наговор Ј. Скерлића, који му је у својству члана уредништва тражио да за *Дневни лист* пише краће приче, извештаје из суднице београдског суда где је тада Светислав радио. Предић се радо одазвао том позиву и његови прилози су излазили 1909, под заједничким насловом *Судница*. Он се у тим написима жанровски кретао између краће приче и репортаже, и већ се у њима истакао његов посматрачки дар, способност да од мање значајног догађаја гради успеле портрете, уз хумористичку стилизацију. Скерлић је и касније усмеравао Предића, па је тако крајем 1913. године од њега тражио неку врсту студије о комуналним питањима, а он је већ почетком наредне, 1914, објавио студију *Пићања о ситановима у Београду*, као засебно издање, на 33 странице.

Пун књижевни развој Светислава Предића почиње тек од Великог рата. Он прво 1919. постаје редовни сарадник *Полиџике*, када пише чланке о комуналним проблемима, а међу њима и фелтон *Кучићи, бербери, шрамваји и шаксе*. Тада је Слободан Рибникар запазио његов књижевни дар и затражио да настави да пише хумористичке фелтоне из београдског живота. Предић их је објављивао под псеудонимом Фезет, у рубрици „Међу нама“. Убрзо ће, 1921, направити избор својих текстова и штампати их у засебном издању под насловом *Шала о збиљи: скућљени листићи*. Мање очекивано, он не наставља у правцу приповедне прозе, већ се исте године окреће писању за позориште. У часопису *Мисао* објављује изврсну једночинку *Верден је ђао* и први чин *Госјодина министра*, под насловом *На белом хлебу*. Наредне, 1922, у истом часопису објављује једночинку, комедију *Сћекао човек телефон*. Истовремено не запоставља рад на фелтону, и следеће, 1923. године штампа нови избор, састављен из *Новоџ листа*, под насловом *У безименој земљи: уџисци једноџ сџиранца*, али намерно мистификује ауторство потписујући књигу именом Ignotus Viaktor, а тобоже у преводу Фезета. У тим фелтонима Предић се истакао као сатиричар и неумољиви критичар друштвено-политичке свакодневице; стилски на трагу Радоја Домановића, метафоризује и алегоризује опис нове државе СХС кад из перспективе странца проговара о савременим проблемима.

После дуже паузе штампа други чин *Госјодина министра* – *Сад или никад* (1926), а наредне, 1927. године, такође у часопису *Мисао*, и трећи чин, *Народна воља*. Исте године он ће објединити ове једночинке/чинове и објавити код Геце Кона као књишко издање када објављује и другу збирку једночнки, *Четири комада (Кад већ зидамо, Највећи душманин, Верден је ђао, Сћекао човек телефон)*.

Веома плодан стваралачки период није прошао незапажено. Тако се чувени редитељ и директор драме Народног позоришта Бранко Гавела заинтересовао за његовог *Госјодина министра* и препоручио познатом руском редитељу Јурију Ракитину режију, који је комедију поставио на сцену, на отварању сезоне, заједно са једночинком *Нервозан болесник*. Касније

му је још играна комедија *Наши смо*, у Народном позоришту 1937, у режији угледног глумца Јована Геца.

Тих година Предић се више посвећује публицистици, па штампа следеће радове, чланке: *Београдска олимпијина, Ликвидација сељачких дугова, Уметници и публика, Сиромаштво и интелектуалци* (1925), *Привредна политика године Крајача, Криза наше књиже* (1926), *Још о кризи књиже и Удружење књижевника* (1927).

Током дипломатске каријере он не запоставља рад на пољу драме, те у Добрни 1929. пише комедију *Наши смо*. Из тог периода службовања објавио је и путопис *Добрна* (1931). Раних тридесетих година Предић шири своја позоришна интересовања, па се окреће стваралаштву за децу и неке од тих драмских текстова штампа са другим једночинкама 1938. године, у збирци *Мало позоришће (Прва ласија, Тријући Боџиомаже, Нервозан болесник, Око за око, зуб за зуб, Ујкин аутомобил)*. Уочи рата, 1940, објавио је још само једну једночинку, писану за децу, *Жртвована лутка*.

Током окупације у Другом светском рату прилежно је радио на књизи *Вештина писања*. Довршио ју је 1944. године и дао на рецензирање Александру Белићу, Иву Андрићу и Миодрагу Ибровцу, који су изнели веома похвалне оцене, али је касније руководство Просвете, 1945, одбило да је штампа. Објављена је тек 1951. и одмах наишла на неумесну и неутемељену критику Борислава Михајловића Михиза. Последње Предићево објављено дело била је књига, такође из области стилистике, *Писци кваре језик* (1955).

У рукопису су му остале новела *Рајини сан кајетана Милоша* (1937), драма *Искра из камена* (1938) и књига *Вештина учења* (1951). Оставио је за собом и више слика, графика и акварела.

Светислав Ст. Предић је сарађивао у већем броју часописа и листова, а међу њима треба издвојити: *Трговински гласник, Дневни лист, Српски књижевни гласник, Политика, Домовина, Илустрирано време, Реч и слика, Нови лист, Летопис Мајнице српске, Мисао* и др.

Александар Пејчић

КОМИЧКИ СВЕТ ВЛАСТИ: ГОСПОДИН МИНИСТАР

О књижевном делу, пре свега драмском опусу Светислава Предића, није много писано. Када су се критичари и оглашавали поводом његових књишких и у позоришту игра-них дела, били су неоправдано оштри и пристрасни, неретко омаловажавајући његов рад. С друге стране, нешто повољ-није оцене долазиле су од Предићевих пријатеља, књижев-них посленика, и оне су се кретале у правцу хвалоспева не бавећи се суштинском анализом текстова. Нешто пажљивији читалац био је Милан Богдановић, угледни међуратни крити-чар *Српског књижевног гласника*, који је Предића упоредио са чувеним француским водвиљистом Жоржом Куртелином. Богдановић одаје признање Предићевој вештини сликања свакодневних, обичних догађаја и стилски дотераном хумору (Богдановић 1927: 305). Богдановић је иначе засебно писао о *Господину министру*, као књижевном и као позоришном делу (приказ издања, позоришна рецензија). Он је свакако био благонаклон према Предићевом сценском првенцу, нагласивши да је вредност те комедије у детаљу, ситуацији, не у целини рад-ње, посебно подвукавши да је сатира блага. Он, као критичар левих идејних оријентација, очекивао је (како би другачије) да је Предић био немилосрднији према свештеницима, посебно према министру, као мети класне борбе (Богдановић 1927в: 229).

*
* *

Драмски опус Светислава Ст. Предића прилично је жанровски и драматуршки разноврстан. Писао је драме, коме-дије, затим и комаде за децу (извођени у чувеном *Рођином по-зоришту*) и није безначајан њихов број, нити се може рећи да имамо посла са невештим, slabим писцем. Објавио је укупно дванаест драмских текстова, а само је један остао у рукопису.

Драматуршки гледано, он је у понеким текстовима прилично инвентиван, то пре свега важи за комедију *Господин министар*. Његово драмско писмо одликује и жанровска поливалентност, у кретању од комике ка уже драмској стилизацији, затим између комедије нарави и водвиља. Предићево поимање комике ближе је класицистичком, што се најбоље препознаје у томе што тражи ситуације комичког набоја, али са потенцијално драмским могућностима. Због тога је у његовим комедијама присутно то стилско и жанровско кретање између ових с поетичког становишта удаљених естетских појмова. Код њега су ретке ситуације вербалног хумора, а када се и јаве, оне су конструисане са јасном сатиричком намером (радије оштро критиковати, него се подсмехнути).

Поред тога што се често служио и устаљеним регистром комичких типова (нпр. уображени болесник), као у комедији *Нервозан болесник*, успео је да изгради и оригиналне комичке светове. Ту пре свих мислим на веома добру једночинку *Верден је пао*, први пут објављену 1921. у часопису *Мисао*. Предић је, чиме се мало који писац може похвалити, успео да комички уобличи ратну тему, да пронађе основну ситуацију која ће успети да верно театрализује ратни догађај (српске избеглице у Француској погрешно протумаче вест да је Верден пао под немачку власт, па уплашени хоће да беже из хотела у којем су смештени), у недвосмисленом сатиричком ангажману (привилегије појединих избеглица, расипништво, бахатост, одсуство родољубља).²⁴ Најбоље је оцењена његова трећа изведена комедија – *Наши смо* (написана 1928, штампана 1929, а играна 1937). Предић је у њој демонстрирао завидну драматуршку вештину, осећај за комички ритам у смени добро изабраних и осмишљених комичких ситуација, театрализујући савремену тему о два културална модела (грађанин и паланчанин, углађени манири и примитивизам, различита схватања приватности, стари тип патријархалности и модернизација друштвеног и породичног живота).

²⁴ Више о овој Предићевој комедији читалац може прочитати у мом раду (Пејчић 2019), где је реч и од другим српским писцима (Нушић, Урош Дојчиновић, Брана Цветковић), који су комички обрађивали тему Великог рата у комедији.

Трилогија *Господин министар*, како ју је Предић неутрално класификовао, настајала је у дужем временском периоду и тако је објављивана. Излазила је у наставцима, сваки чин штампан је као једночинка у часопису *Мисао* (*На белом хлебу*, 1921; *Сад или никад*, 1926; *Народна воља*, 1927). Када је изашао последњи наставак, чиме је уобличио радњу, спојио је једночинке/чинове и штампао их у књизи 1927. године и комедија је већ почетком сезоне премијерно изведена у Народном позоришту (16. IX 1927).

*
* *

Иако се за комедију *Господин министар* можда може рећи да је мање успела са становишта обликовања комичких ситуација и изградње хумористичке перспективе, те приговорити да је жанровски недефинисана (између комедије и драме), вредна је пажње због начина театрализације, концепције ликова, добро вођене радње, сатире политичког живота, власти, новинара, сељака, а нарочито злоупотребе положаја и нестручности.

Предићев *Господин министар* тематски и поетички најављује чувену комедију Бранислава Нушића *Госпођа министарка* (премијерно изведена 1929). Треба скренути пажњу и на то да је прво у Предићевој комедији улогу министарке тумачила Жанка Стокић. Имајући у виду и драматуршка решења, не могу се избећи упоређивања и са другим Нушићевим комедијама (избор тема, начини обликовања приче, радње, заплета, концепција ликова, карактеризација, хумористичко-сатиричка перспективизација комичких светова).

Више је сродности имеђу Предићеве и Нушићеве комедије, али и особености, те се не може успоставити релација преузимања тематско-мотивске залихе, нити начина театрализације (обликовање драмске приче на сценску и скривену радњу). Са извесношћу се може претпоставити да је Предићева комедија једним делом била подстицај Нушићу (он је иначе прву замисао о својој *Госпођи министарки* забележио током Великог рата, а вратио се свом рукопису 1921, баш кад је и

штампан први део/чин Предићеве трилогије у часопису *Мисао*, и у томе се могу огледати извесне подударности). Исто тако, Нушићу је Предићев *Министар* унеколико био подстицајан и за обликовање његове последње комедије *Власт*, тачније њеног другог чина (министар Тоза у кабинету, склапање тајног договора са странцима, модел корупције). Разлике су очитије на жанровском и поетичком нивоу (код Предића нису доминантне комичке ситуације, сатира је јетка, ређи су примери вербалне комике, а афористички тип реплика, својствен Нушићевом драмском писму, готово је неприметан).

За разлику од Нушића, Предић је желео да бескомпромисно критички оголи не само власт, него и цео политички живот у тадашњој Краљевини СХС. Он није превише списатељски опрезан, те узима за главну личност Министра. Главног јунака намерно избегава да именује, као и његову жену (Министарка²⁵) алудирајући на тај начин на типску профилизацију политичке породице. Исто тако, избегава да именује и новинаре, задржавајући њихову идентификацију на функцијама које обављају (Директор, Уредник, Администратор), а у избору наслова новина, *Народна воља*, служи се политичком инвективом. Заправо, Предић именује само оне ликове који су у мањој мери део сатиричке театрализације.

*
* *

Драмска прича *Господин министра* је нешто шире замишљена; обухваћен је релативно краћи временски период (о чему се посредно сазнаје) да би се сатирички истакла динамика смене власти (губитак функције, долазак на функцију), као убрзане политичке циклизације. Зато Предић радњу дели на три етапе; након смене (предрадна, последице, реакције жене и кћери), повратак на власт/функцију (начин владавине, поткупљивање, злоупотреба новчаних средстава Министарства, критика свештенства), па поновна смена (покретање свог

²⁵ Дакле, жена/супруга министра, како одувек прописује *Правовис српског језика*. Ова напомена је нужна због савремених наопаких покушаја нестручних лица да уређују лингвистичка питања.

гласила, припрема за изборе). Међутим, говор и приповедање ликова (Министарка, Лекар) откривају важне епизоде из даље прошлости – из времена Великог рата, изгнанства и претходног министровања (Министарство пошта и телеграфа; писма стижу са више месеци закашњења), што је и те како важно за карактеризацију ликова, поред тога што служи драматуршком уобличавању њихових биографија.

Тешко се може рећи да је Предићева намера била да пише засебне једночинке, али се не може олако ни одбацити та могућност. Први чин/једночинка *На белом хлебу*, из 1921, поседује све структурне и поетичке одлике једночинке, као целовитог драмског текста. Радња је јасно заокружена; креће се у правцу разрешења. Театрализује се наизглед помиреност Министра са својим положајем (ван функције, без ресора), и очајавање Министарке и кћери Љубице због удаљености од власти и почаста. Као субјекат заплета јавља се управо Министарка (критикује мужа због оставке, осуђује га што их је све „упропастио“), да би, кад се изненада, неочекивано створи могућност поновног доласка на власт (пала влада), она на све начине покушавала, уз помоћ кћери, да убеди мужа да пристане на нов ресор. Експозиција у овој једночинки јесте дужа, а конструкција заплета иде ка водвиљским решењима (пресудан спољни, ситуациони утицај на радњу ликова). Исто важи и за други и трећи чин, оба имају фабуларну и драматуршку заокруженост, али пуни смисао добијају тек као целина. За разлику од првог, читалац не може без контекста претходне радње, односа ликова, лако схватити други и трећи чин ако би их независно читао као једночинке.

Поред тога што је јасно да је Предић дуже радио на овом драмском тексту (од 1921. до 1927), у први план треба истаћи иновативност форме, и у томе треба тражити утицај Нушићеве комедиографије. Нушић је такође неговао форму једночинке, па је и већину својих најпознатијих и највреднијих комедија композиционо градио по обрасцу извесне драматуршке и фабуларне самосталности чинова.²⁶ Код Нушића обично

²⁶ Видети од томе: Пејчић 2012.

први и последњи чин имају све формалне одлике једночинке, а код Предића то је случај са сва три чина.

Предић је и у коначној верзији, књишком издању, задржао наслове чинова, односно називе претходно објављених текстова у облику једночинки: *На белом хлебу*, *Сад или никад* и *Народна воља*, ставивши жанровску пододредницу да је реч о *трилогији* иако је јасно да имамо посла са, иако сегментираним, ипак целовитом радњом. Није исписао изнад тих наслова бројеве чинова, што може читаоца довести у забуну да је заиста реч о трилогији, о сродним једночинкама, а не радњом и ликовима повезаној целини.

Овде је, опет по узору на Нушића, Предић конструисао етапну радњу. Фокализујући кључне, преломне епизоде из драмске приче које на један карикатуралан, па и апсурдан начин представљају муњевите промене на политичкој сцени (циклизација од горе-доле, опозиција и власт, чак и унутар једне странке).

Први чин театрализује из комичке перспективе реакцију Министарке на то што није више госпођа од угледа. Особено је искоришћена посета Лекара (ни он није именован), прегледа, да се истакне повод њеног боловања, као и све оне привилегије које је изгубила она, затим и кћи и слушкиња (више нема аутомобила, потенцијалних младожења, скувих цигарета, ванредних прихода, утицаја и сл.). Истовремено, Предић се креће ка комичким драматуршким решењима у театрализацији атмосфере у дому бившег Министра (он је остављен на располагање влади, с тим што је неизвесно када ће га и да ли ће га реактивирати). Кћерка Љубица је остала без могућности добре удаје коју гарантује министарски положај њеног оца, па одбија да иде на час енглеског, али се не одриче часова плеса, што иде у ред успешних сценски осмишљених знакова помодарства (праћење трендова, моденски живот). Предић је на упечатљив начин успео да у једној ситуацији нагласи помодарство Љубице и да се подсмехне авангардним песницима, у првом реду надреалистима, када Министар узме збирку од Љубице и чита један бесмислени текст. Није било лако ни пародирати творевине епигона авангардиста, те низове бесмислених

реченица, што се звало/зове поезијом. Та је ситуација могла бити хумористичко-сатирички продубљенија да је развој дијалога ишао даље у правцу онога што тобоже разуме Љубица у тој „песми“ неког од тих модерних аутора.

Већи део првог чина има експозициону функцију упознавања са домаћим приликама, жељама, намерама ликова, њиховом ближом и даљом прошлости. Нарочито се наглашава да Министар не жали за својим положајем, чак и да не прижељкује повратак на власт, што је само добро прикривани страх од наредног политичког неуспеха, смене са положаја. Једним делом зато се први чин жанровски креће између комедије и драме.

У другом чину, место интимног простора куће смењује јавни/службени простор Министарства вера. Театрализује се Министар на функцији, при чему се фокализује већим делом једна група молилаца – представници свештенства (православна, католичка и муслиманска заједница). Предић се ту усмерава на актуална питања (други свештенички брак, финансирање Цркве, питање календара, приговори на тобожње насиље жандара према Шиптарима који су то насиље и тада спроводили на српском Косову и Метохији, а жандарми штитили српску нејач). Дакле, за очиту идеолошки инспирисану критику свештенства (антитеизам), Предић се послужио неком врстом анегдотских приложака из текуће стварности, свдећи све верске представнике на једну меру. Други, и далеко значајнији део овог чина фокализује начин корупције, и ту он успева да мотивационо обједини обе групе молилаца (верске референте/свештенике и привреднике). Није случајно што Предић уводи у радњу хрватског велетрговца, Шпицера, представника предузећа које жели да добије дозволу од државе за сечу манастирске шуме, тиме и оштети државу, а да се инсистира да посредник буде Министар вера. Ни у овом чину се Министар не издваја као акциони јунак, његова функција у малом заплету овог чина је такође пасивна. Зато се као носилац радње заплету, уз референте, издваја Министарка. Она је у првом чину прекорима и очајавањем на различите начине настојала да покрене, пробуди амбицију свога мужа, потом га је и убедила

да се прихвати новог ресора, да би у другом чину иступила као носилац радње (преуређење кабинета, трошење ресурсног новца, иза кулиса веридба кћери, узимање мита, подстицање мужа да марифетлуком обезбеди породицу, покушај усмерења мужевљевог политичког деловања у страначком клубу).

У трећем чину мења се покретачка функција, па субјекат новог малог заплета постаје Министар. Министарка се јавља тек у расплету, без икаквог удела у овом току радње. Министар настоји да се на све начине врати на власт, бар као народни посланик. Он покреће новински лист *Народна воља*, плаћа новинаре, сараднике, који га кришом поткрадају. Радња се развија из акционе позиције уредништва. Сазнаје се да се они обилато користе Министровим новцем (нова, модерна одећа и обућа), да се лист слабо продаје, да су немарни према радном времену, обавезама итд. На тај начин сувишак знања/обавештења која добијамо истиче у први план позицију Министра, као жртве преваре. Неуслаглашеност нивоа знања унутар драмског света пружа више комичких могућности, које Предић није најбоље искористио. Супериорност знања/обавештења упућених гледаоцима/читаоцима то добрим делом спутава. Изостају важни чиниоци комичког: неочекиваност/изненадност, (не)основаност неуспеха, суштинска безначајност губитка, пораза, емотивно удаљавање од судбине лика, преувеличавање његових емотивно-психолошких реакција. Уместо тога фокализирани су озбиљни губитак (иако је новац стечен злоупотребом), те јунак као жртва преваре свог политичког опонента (Министар је пристао на подмићивање у корист странке, док је мању своту добила Министарка) и прописвета новинара. Предић дакле тек у трећем чину укршта комичке низове, с једне стране сплеткарење страначког саборца Станковића (скривена радња) са групом превараната, новинара-најамника, који га доводе до банкрутства и тиме онемогућавају да се кандидује.

Радња комедије тако мења позицију театрализације, у зависности од тога ко је носилац, а ко објекат радње и у односу на чију перспективу се поставља ситуациони ток. Први, експозициони чин, као објекат радње даје Министра, а ситуациони ток се развија из перспективе Министарке. Други чин

се служи истим драматуршким решењем, с том разликом што је важно деловање Министарке. Тек у трећем чину, Министар, као објекат театрализације, постаје и субјекат радње, али се и тад позиција театрализације измешта у правцу уредништва.

*
* *

Једна од битнијих разлика у односу на Нушићеву комедију *Госпођа министарка* јесте у концептуализацији главних ликова. Како сам раније истакао, Предић се определио за извесну деперсонализацију; он није желео да избором личног имена створи препознатљиве ликове, већ да они остану у границама симбола политичког живота. Предићев Министар је и образованији и способнији и активнији од сличних представника власти код Нушића, а Министарка не иде у ред простих и нешколованих жена. Она је код Предића осмишљена делом као еманципована (препознаје се то и у њеном речнику), затим као предузимљивија од мужа, политички вештија у закулисним радњама, смицалицама. Министарка јасно уочава одакле им прети опасност (веома важан немизансценски лик страначког саборца и противника Станковића) и упозорава мужа како да предупреди могући губитак положаја и неуспех на изборима. Предићева Министарка другачије испољава губитак власти, без оне примитивне емфазе која одликује Нушићеву Живку, али не без јаких емоција, више у правцу театралности (у значењу позоришног ефекта, какво је њено пренемагање због нарушеног здравља, падање у несвест и сл.). Пресудна разлика је у томе што Предићева Министарка долазак мужа на положај користи да што боље уда кћер, да обезбеди мираз, као и новац за време када јој муж не буде на функцији (посредник је у подмићивању). Она се не задовољава нити усхићује толико спољашњим, показним одликама, које нуди положај власти. Коришћење службеног аутомобила, возача, новчаних средстава министарства, за њу се подразумева, као да је реч о располагању домаћинством. У тој приватизацији власти она свакако претходи Нушићевој Живки.

Предић није био благонаклон ни према Министру. Министар се на сцени разоткрива у аутокоментару кад признаје, притешњен од жене и кћери, да и он веома воли власт и све почасти које она собом носи, али да се плаши новог неуспеха и губитка привилегија које је имао. Предић тим сенчи не само његову малодушност, слабост, рањивост већ и неспособност. У лику Министра дат је типичан представник политичара без икакве спреме, способности, сем те да обавља функције. Правдањем да није способан за министра вера (а није претходно био ни за министра поште), он посредно открива сумњу да му тај портфељ не оставља пуно простора за корупцију, ванредне приходе.

Предић, за разлику касније од Нушића, користи само један лик, кћер Љубицу, да означи нивое помодарства, па и лажне учености, и представи приватизацију власти. Љубица добија подучавања из оних области које су ушле у моду (модерни, јужноамерички плес, учење енглеског језика) а потом се званична просидба склапа у Министарству, а не, како би у то време ред налагао, у кући. Марковић је, што сазнајемо накнадно, био и раније кандидат за Љубичиног будућег мужа, све док Министар није први пут смењен (предрадња), а када је он поново дошао на функцију, Министарка је издејствовала Марковићу положај секретара, и тек тада се отворила могућност да се уговори веридба. Јасна је у том делу паралела са покушајем Нушићеве Живке да кћер преуда, нађе бољу прилику, као и она везана за Нинковића, који је љубавник по позиву док је министарка од утицаја. Предић се није трудио да додатно карактеролошки уобличи Марковића, било му је важније да представи обресе такве личности која се руководи искључиво интересима, а не осећањима у љубавним односима. Зато је нашао сатирички најупечатљивију реплику да означи морални профил Марковића када он, захваљујући на родитељском благослову, будућем тасту, каже: *Хвала, ђосјодине министре*. Марковић дакле задржава титулисање и у личном, сада дубоко приватизованом односу, као да је добио награду, повишицу или неку похвалу за рад, а не руку Министрове кћери.

Новинаре је Предић добрим делом градио типски, као фигуре превараната, згубидана, најамника који по поруџбини пристају да пишу све што им се каже (ко их више/боље плати), при чему се заклињу на верност све док наручилац посла има новца. Они су добрим делом довели до пропасти листа и стварања дугова. Сценски је то представљено међусобним примитивним малограђанским примедбама, коментарима: шта ко од њих носи, како се поновио (ципеле, одело). У истом правцу Предић је ишао и конципирајући ликове Првог и Другог пријатеља, такође без детаљне персонализације, остајући у оквирима типизације сељака-гласача. Свакако је за такав избор ликова имао разлога, с обзиром на степен ангажованости комедије која је оштро упућивала критику на текућу друштвено-политичку стварност, али је био и принуђен на такав поступак из драматуршких разлога. Увођење нових ликова у трећем чину не оставља пуно простора за дубљу карактеризацију, и то не мора бити проблем, ни мана. С друге стране, Предић је желео да типском концептуализацијом Пријатеља, Министрових верних гласача, иронизује већину представника народа, поготово оне из сеоског слоја који се поводи за властима (слуша се онај ко има утицаја, за њега се гласа док је на власти) и који, свестан лоповлука политичара, жели и сâм да се окористи од њих када тражи новац унапред, пре избора. Ту се такође може повући паралела са Нушићевим *Народним послаником*. Предић је веома успешно успео да на језичком нивоу (избор речи, начин опхођења, околишног и посредованог изношења мисли, намера) обликује ове карактере гласача, као типске, и делимично самосвојне ликове.

Предић је и референте, односно свештенство, градио по истом стереотипном обрасцу, с нескривеном намером извргавања критички и подсмеха. То може завести читаоца па да превиди и другу, далеко важнију функцију ових ликова у радњи. Сва три свештеника (православни, католички, муслимански) сложено, свако за себе, ургира код Министра за Шпицера, хрватског велетрговца, да му се уступи манастирска шума. Осим тога важна је и семиолошка вредност њихових молби; православни свештеник се залаже за очување традиције,

представљено противљењем усвајања новог календара (Министар то подсмешљиво коментарише, позивајући се на Академију наука), католички свештеник на уму има само материјални интерес (новац), а муслимански се буни против насиља над Шиптарима, а у ствари жандарми штите поредак и Србе од њиховог насиља.²⁷

С друге стране, Предић се, сасвим противно југословенском духу који је (о)владао у међуратном периоду, не либи да сатирички прикаже Хрвате. Лик хрватског велетрговца, корупционаша, добио је амблематично име Шпицер. Посредством Шпицера, као и Мађара Штајнера, театрализован је механизам владања иза кулиса (склапање сумњивих послова), и посебно спремност српских представника власти да зарад личне користи наносе штету држави, а у корист нове браће.

Један од најважнијих ликова, јер пресудно утиче на сценски свет, на развој догађаја и односа, јесте Станковић, уз своју жену Олгу. Ови немизансценски ликови нису добили само на значају у говору Министарке (сумње, осуде) кад на њих упозорава мужа (Олга је тобоже наговорила министре да поднесу оставке како би њен муж био у прилици да се домогне ресора), јер се јасно показује њихов утицај на радњу. Изврсно је изабран начин преношења гласова, оговарања од стране ратоборне жене/Министарке, да се њене сумње и оптужбе посредно театрализују и читаоцима/гледаоцима као неуверљиве, неутемељене и плод безразложног страха (Станковићеве сплетке у страначком клубу). Тек у трећем чину, овог пута приповедањем Министра, сазнајемо да Станковић заиста стоји иза његове нове смене, јер је и заузео фотељу министра вера, и да се притом кандидовао у Министровом срезу за нове изборе.

*
* *

²⁷ Контекст ове примедбе референта био је јасан оновременом гледаоцу, данашњем се мора појаснити. Реч је о непрестаном злостављању и присилном исељавању Срба са Косова и Метохије, које траје од 18. века, а наставило се недуго по завршетку Великог рата, све до наших дана.

Не мора читалац познавати биографију Светислава Предића, па да се пита колико је он суштински био упознат са позоришном сценом, начином рада, стварања и развоја представе, довољан је овај текст. Већ у првом чину запажа се да он усмерава сценску ситуацију (микроситуацију сукоба) Министарке и Министра у правцу кулминације (комичке) напетости, али она ипак изостане; Министар се повуче (слеже раменима, реплицира помирљиво кратким реченицама). Изостаје тај неопходни развој, разрешење који захтева драматургија. Други пример такође пружа први чин. Љубица се појављује на сцени уфлекане хаљине, сва блатњава, што је разлог због чега није отишла на час плеса, и то је мотивационо оправдано – сценски посредно открити да је принуђена да иде пешке, да више нису као породица утицајни кад их ни њихов бивши шофер не примећује на улици. Међутим, она остаје на сцени целим током чина, не иде да се пресвуче ни онда када је обавила своју сценску и репличку функцију, а то би се очекивало од реалистичке драме и комедије. Насупрот овим драматуршким проблематичним решењима, Предић се боље снашао у другом чину када Министар упорно ишчекује шофера да га вози на седницу, напусти сцену, избегавши да саслуша Шпицера, а потом се брзо врати, јер је шофер послушао Министарку те, без званичног одобрења, отишао њиховој кући по Љубицу (још један одличан сценски сигнал приватизације власти). На тај начин, тим краћим одсуством са сцене Министра, остављен је простор да Шпицер додатно утиче на Министарку, да је приволи, наговести новчану надокнаду/мито. Ни овај чин није без извесних драматуршких пауза, када радња беспотребно за тренутак застане, а да све то није мотивацијски оправдано. Пример пружа и ситуација када након телефонског разговора Марковић позове шофера за Министра, тада сви ликови на сцени ћуте; Шпицер и Министарка шапућу, а Министар листа новине, па тек онда изјави да мора да иде.

МАРКОВИЋ

Одмах, господине министре. (*Отвори врати.*) Шофер!

МИНИСТАР

Узме новине које су биле на стољу и почне да их прелистава стојећи. Приђе чивилуку, узме шешир и ишај и пође враћима.

Ви ћете ме извинити. Морам у министарску седницу.

Та дидаскалија очито је сувишна, успорава радњу, и показује да Предић није најбоље владао сценским условностима. У представи, комедији поготово, ни на тренутак не сме бити празног простора, протицања времена без мотивисане радње. Сви ти драматуршки пропусти могу се разрешити режијом, и не би требало на основу њих давати коначан естетски суд о овом, у целини разматрано, веома добром драмском тексту.

*
* *

Није једноставно стилски и жанровски класификовати *Господина министра*. Радња се несумњиво отвара ка хумористичкој перспективизацији у осмишљеној драмској причи, конструкцији радње, концепцији главних ликова, али је упадљиво да изостају комичке ситуације у коначном драматуршком заокруживању заплета. Један од поузданих, и очекиваних, драматуршких поступака јесте раскорак у нивоима знања, односно обавештености гледалаца/читалаца и ликова и то у правцу конструкције проблемских ситуација, препрека и њиховом потенцијалном исходу. Реч је о томе да гледалац/читалац већим делом радње, али не и све време, буде у супериорнијем положају у погледу (са)знања о токовима сценског живота, у односу на ликове, па да ишчекује њихове реакције на наступајуће ситуације (нпр. у Нушићевој *Госпођи министарки* гледаоци/читаоци знају да је у служавкиној соби Никарагуа, а не зет, што не зна Живка кад доводи жандарме и грађане као сведоке). Други предуслов обликовања комичких ситуација јесу поступци преувеличавања, градирања (ситуациона напетост, ситуацион развој, емотивно-психолошке реакције ликова; неуобичајени, алогични, апсурдни погледи на стварност ликова и

сл.). У свему томе важну улогу имају и средства хумора. Све ове одлике нису преовлађујуће код Предића, те се *Господин министар* зато ближи драмском жанровском проседеу, али најпре сатири у свој њеној жанровско-стилској растегљивости. Ипак једно од важнијих комичких средстава, алогизам, присутан је у концепцији (Министарка) и говору ликова, као особеном погледу на свет. Коментари *са сцџране*, затим имплицитни аутокоментари крећу се у правцу хумористичке стилизације. Вредносни судови, оцџне других посредно откривају и лик који их износи (Министарка о Станковићу и Олги).

Сатира власти, затим друштвено-политичког живота толико је изражена да је очекивано зашто су средства комичког ређа и осџнена таквом ауторовом намером. Критикују се снобизам, одсуство патриотизма (Велики рат Министар је са породицом провео у западним државама у угодностима сваке врсте), жеља за нечасним богаћењем, нерад (бирање политичког позива који „штити“ од рада), злоупотреба положаја, приватизација државне функције, корупција, одсуство части и савести код новинара и гласача/народа и сл.

Једна од најупечатљивијих реплика која критиком обухвата све друштвене слојеџе, све чиниоце друштвено-политичког живота, јесте она поводом корупције коју изриче, више као виц, управо Министар.

МИНИСТАР

Јасно као дан! Цео свет разјапио уста и само се дере: „Корупција! Корупција!“; а нико не зна ни шта је то. И кад погледате ко највише виче, видите да су то они којима је криво што они не могу да су у положају да се на њих виче.

Последња реченица Министрове реплике могла је бити прецизније обликована у афористичкој форми, али и без тога она сажима суштину односа власти и опозиције, све до наших дана. У истом сатиричком правцу иде и коментар Директора кад каже да би се народ бунио да му корупција заиста смета;

чиме се у ствари уочава вертикала неморала и непоштења у целом друштву. Предић је овом комедијом хтео да театрализује тај свеопшти неморал политичког живота, где се неправда, лоповлук само декларативно и интересно критикују.

Предић је посебно критику усмерио на свештенство, на њихове прохтеве, не либећи се да чак и православног свештеника означи као заосталог (питање календара, прихватање новог, католичког није примитивно, а држање старог, православног, то за Министра јесте). Он надаље у критици свештенства следи ону стереотипну линију наслеђену из епохе српског реализма, када су у појединим хумористичким делима свештеници приказивани као похотљиви женскарроши, облапорни и користољубиви. Све те одлике у неколико реплика испољавају и референти, пре свих, православни. Игра речи, сарказам, иронија, комичка инверзија, као језичка средства хумора преовладавају у том првом делу другог чина.

Оправдани и уобичајени комички поступак преувеличавања запажа се у динамици радње. Нагле промене доласка и одласка с власти, као цикличне мене, театрализоване су као последица несређеног политичког система и опште несигурности. Зато захтев, молба, упућена једном министру, у кратком времену дође на читање/преглед тек код четвртог министра, а ни тај не стигне да се посвети том питању. Предић је надаље користио поступак преувеличавања у театрализацији канцеларијског нерада. На Министровом столу се нахватала прашина, ваздух је загушљив због непроветрености, након разговора са неколико референата, као и пословним партнером, он се осећа исцрпљено (хвата се за главу, жмури, дрема).

На крају се може повући још једна паралела са Нушићевом *Госпођом министарком*, и то у вези са сатиром властољубља. Предић се, попут Нушића касније, определио да ту особину додели својој Министарки, а не њеном мужу. Код ње је жеља за влашћу више инспирисана стицањем, обезбеђивањем високих ванредних прихода које власт омогућава. Не може се рећи ни да она бежи од почаста, као знакова престижа и моћи, а ка њима пре свега тежи Нушићева Живка. С друге стране, код Министра властољубивост запажамо тек у

трећем чину када је постао свестан да губи угодност позиције у странци (када је био министар на расположењу, он се могао привидно нехатно односити према својој политичкој будућности) и тек тада он испољава емоције у односу на жељу (занос, љутња, огорченост, очајавање).

*
* *

Предићев *Господин министар* отвара се за различита сценска читања, као комедија, драма или политичка сатира, и то је његов несумњив квалитет. Без обзира на одређене драматуршке пропусте, што се може разрешити приликом поставке, реч је о добром драмском тексту који није успео на сцени очито из других, некњижевних разлога. Свакако да је ова сатира власти код Предића веома оштра, она је ближа оној Домановићевој, и у томе треба тражити разлоге напада неких критичара блиских власти.

Ретки су драмски текстови српских писаца који тако оштро критикују власт, успевају да рељефно дају типове српских политиканата из власти и опозиције, као и гласача/народа. Никад такви текстови нису лако долазили на сцену, нити су успевали да се дуже одрже. Власт је увек реаговала, што посредно (осула од стране водећих критичара кад се увек замера поетици и тзв. нижем хумору), што непосредно (изрицање забране). Стога је у праву био Милан Богдановић када је поводом ове комедије приметио:

Ако ишта недостаје нашој књижевности, то је сатира. (...) Ствари остају некаштиговане, и кад се једнога дана морални историчар буде вратио на нашу епоху, у данашњој литератури неће наћи правих трагова времену које данас живимо. (Богдановић 19276: 464)

*
* *

Не може се спорити да већина Предићевих једночинки, заснованих на стереотипним ситуацијама и једнодимензионалним типским ликовима, није виших уметничких домета. Исто тако неспорно је да се хумор тих комедија не сме потцењивати, класификовати као нижи (тада бисмо добар део европске комедиографске баштине могли такође одбацити). Посреди је пре пословично неразумевање српских критичара ове специфичне драмске врсте (водвиљ је готово непризнат жанр), јер често ни њима самима није било најјасније шта је то тзв. виши, а шта нижи хумор, чему је на свој начин својевремено духовито, али и оштро, приговорио Нушић у познатом свом писму кће-ри Гити Предић. Насупрот тих водвиљских једночинки, међу најзначајније његове комедије, уз *Господина министра*, иде и комедија *Наши смо*, као и једночинка *Верден је ђао*. Због свега тога Предићево дело, не само позоришно, тек треба да буде пажљиво ишчитано и аргументовано вредновано.

Александар Пејчић

ДОДАЦИ

ХРОНОЛОГИЈА ЖИВОТА И РАДА

1883. Рођен у месту Томашевац, 3/15. јуна, од оца Стевана и мајке Софије (рођ. Ранић). Потиче из угледне грађанске породице Предић из Баната.
1887. Изненада му умире мајка, из Београда прелази код деде Петра у Томашевац, до поласка у школу.
1889. Враћа се у Београд, полази у основну школу.
1894. Уписује Прву београдску гимназију.
1898. Уписује студије философије с немачким језиком и књижевношћу на Филозофском факултету у Београду. Похађа предавања чувеног Богдана Поповића. Припада првој генерацији студената Јована Скерлића.
1901. На позив Б. Поповића прикључује се редакцији *Српског књижевног гласника*.
1902. Члан уредништва часописа *Покрећ*. Напушта студије књижевности и уписује права у Бечу.
1903. Објављује у *Српском књижевном гласнику* превод *Паренијеца и максима* Артура Шопенхауера.
1908. Обранио докторску дисертацију из правних наука, у Бечу.
1909. Запошљава се као писар у Првостепеном суду у Београду. Улази у састав редакције опозиционог *Дневног листа*. Изабран за кмета-правника, на листи Косте Главинића. Пише краће приче, извештаје из суднице београдског суда.
1911. Оженио се Анђом, кћерком Милана Радовановића, управника Опште државне болнице.
1912. На почетку Првог балканског рата мобилисан је у састав Тимочке артиљеријске дивизије.
1914. У *Српском књижевном гласнику* објављује студију *Пишњања о ситановима у Београду*. По избијању Великог рата, мобилисан као резервни официр, опет у саставу Тимочке артиљеријске дивизије.

1915. Написао брошуру *Упошреба аероплана у ратју*; штампано као званично издање Врховне команде српске војске.
1918. Добија место секретара Индустијске коморе, где остаје до 1921.
1919. Постаје редовни сарадник *Политике*. Пише чланке о комуналним питањима. Убрзо се посвећује фелџону.
1921. Постављен на дужност вицедиректора Прометне банке у Београду. Штампала избор фелџона о београдском животу, *Шала о збиљи: скупиљени листићи*. У часопису *Мисао* објављује једночинку *Верден је пао* и први чин *Господина министра*, под насловом *На белом хлебу*.
1922. Објављује једночинку, комедију, *Сћекао човек телефон*.
1923. Штампала нови избор фелџона, писаних за *Нови лист*, под насловом *У безименој земљи: утисци једног странца*.
1925. Окреће се публицистици, штампала чланке: *Београдска општина, Ликвидација сељачких дугова, Уметници и публика, Сиромаштво и интелектуалци*.
1926. Штампала други чин *Господина министра*, *Сад или никад* и чланке: *Привредна политика Господина Крајача, Криза наше књиже*.
1927. Објављује и трећи чин, *Народна воља*; сва три у часопису *Мисао*. У издању Геце Кона излази целовита комедија *Господин министар*, затим и збирка једночинки *Четири комада (Кад већ зидано, Највећи душманин, Верден је пао, Сћекао човек телефон)*. Премијерно извођење комедија *Господин министар* и *Нервозан болесник* у Народном позоришту. Објављује чланке: *Још о кризи књиже и Удружење књижевника*.
1928. Именован за директора Конзуларно-трговачког одељења Министарства иностраних послова.
1929. Прелази на место генералног конзула у Милану.
1931. Објављује путопис *Добрина*.
1935. Премештен за начелника Конзуларно-привредног одељења Министарства иностраних послова. Пише *Упошреба за конзуларну службу*.
1937. На свој захтев, након изненадне смрти супруге, премештен за генералног конзула Краљевине Југославије у Лилу. Премијерно извођење комедије *Наши смо* у Народном позоришту.
1938. Код Геце Кона излази му нова збирка једночинки *Мало позоришних (Прва ласта, Трипути Бога помаже, Нервозан болесник, Око за око, зуб за зуб, Ујкин аутомобил)*.
1940. Објављује једночинку за децу *Жртована лутка*.

1941. Протеран из Француске са другим српским дипломатама после окупације од стране Немачке. Пензионисан у Београду.
- 1942–1945. Окупацију проводи у Београду. Похађа часове сликања код Младена Јосића. Највише је у друштву стрица, чувеног Уроша Предића. Пише драмске текстове. Запошљава се као секретар Удружења банака. Ради на рукопису књиге *Вештина писања*.
1946. Пензионисан на месту секретара Удружења банака.
- 1947–1950. Ради као хонорарни лектор и преводилац у Индустији дувана, Радио Београду, *Култури* и *Летопису Матице српске*.
1951. Добија стално место лектора у Српској академији наука. Штампана књигу из стилистике *Вештина писања*.
1952. Постаје редовни сарадник књижевног листа *Наш језик*.
1955. Из штампе излази друга књига из области стилистике, *Писци квалитетног језика*.
1957. Преминуо у Београду, 30. маја.

Александар Пејчић

ИЗВОР

Господин министар, Геца Кон: Београд 1927. (стр. 78) 18 см.

СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА

Књиге

- Пићање о сјановима у Београду*, Штампарија Давидовић: Београд 1914. (стр. 33) 24 см.
- Шала о збиљи, скућљени листићи*, Геца Кон: Београд 1921. / Фезет (стр. 158) 20 см.
- У безименој земљи: уџисци једног сјанца*, Геца Кон: Београд 1923. / Ignotus Viator; превео Фезет. (стр. 119) 16 см.
- Четири комада* („Кад већ зидамо“, „Највећи душманин“, „Верден је пао“, „Стекао човек телефон“), Геца Кон: Београд 1927. (стр. 66) 18 см.
- Како се сјаваља зайећа*, Геца Кон: Београд 1938. (стр. 38) 18 см.
- Мало позоришће* („Прва ластва“, „Трипут Бог помаже“, „Нервозан болесник“, „Око за око, зуб за зуб“, „Ујкин аутомобил“), Геца Кон: Београд 1938. (стр. 106) 17 см.
- Жрџивована лујка*, Геца Кон, Родио позориште: Београд 1940. (стр. 45) 15 см.
- Веишина џисања*, Ново поколење: Београд 1951. (стр. 105) 22 см.
- Писци кваре језик*, Научна књига: Београд 1955. (стр. 37) 21 см.
- Из мога животиа* (прир. Гордана Ђилас), Матица српска: Нови Сад 2021. (стр. 210) 20 см.

Периодика

- „На белом хлебу“, *Мисао*, год. III, књ. 6, бр. 3–4, јун: Београд 1921. (стр. 199–215) / Фезет.
- „Верден је пао“, *Мисао*, год. III, књ. 7, св. 7, децембар: Београд 1921. (стр. 514–525)

- „Уметници и публика“, *Лейбойис Майице срјске*, год. 99, књ. 303, св. 2: Нови Сад 1925. (стр. 90–99)
- „Сиромаштво интелектуалаца“, *Лейбойис Майице срјске*, год. 99, књ. 304, св. 1–2: Нови Сад 1925 (стр. 107–115)
- „Криза наше књиге“, *Лейбойис Майице срјске*, год. 100, књ. 307, св. 1–2: Нови Сад: 1926. (стр. 1–12)
- „Сад или никад“, *Мисао*, год. VIII, књ. 22, св. 1–2, септембар: Београд 1926. (стр. 14–30)
- „Народна воља“, *Мисао*, год. IX, књ. 23, св. 1–2, јануар: Београд 1927. (стр. 31–46)
- „Још о кризи књиге“, *Лейбойис Майице срјске*, год. 101, књ. 311, св. 3: Нови Сад 1927. (стр. 256–272)
- „Наши смо, комедија у три чина“, *Лейбойис Майице срјске*, год. 103, књ. 320, св. 1 (стр. 13–25); књ. 320, св. 2 (стр. 172–193); књ. 320, св. 3 (стр. 327–34): Нови Сад 1929.
- „Добрна, путопис“, *Лейбойис Майице срјске*, год. 105, књ. 327, св. 1–2: Нови Сад. (стр. 57–80)

А. П.

РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ

агитација (лат.) – заузимање за нешто, предизборна борба
Алах керим (арап.) – Алахово узвишено име, керим; племенити

бризбиз (фр.) – ниска завеса
бургија (жарг.) – будалаштина, смицалица

гамашне – доколенице, бели увијачи за ципеле

диван (тур.) – врста турског кревета за седење без наслона, застрт јастучићима
достатан (хрв. рег.) – довољан
дувар (тур.) – зид

згољан – суштински, стваран

интерпелација (лат.) – посланичко питање које отвара расправу у скупштини

квита (фр.) – признаница
кузен (фр.) – рођак, братић, сестрић

лиферација – испоручивање, продаја робе држави уз добру надокнаду

мерхаба (тур.) – муслимански поздрав, у значењу: здраво

прешно – важно, хитно, неодложно
просим (хрв. рег.) – молим

рабити (хрв. рег.) – употребљавати, користити

сервус (лат.) – поздрав, слуга сам
срез – административно-територијална јединица која је обухватала више села, места, вароши

тантијема (фр.) – добит која припада члановима одбора, службеницима, писцима
тискати (хрв. рег.) – штампати
твртка (хрв. рег.) – фабрика

угурсуз (тур.) – несрећник, пропалица; спадало, преварант

фактор (лат.) – пословођа надзор-
ник у штампарији

шегрт (тур.) – занатлијски, трго-
вачки ученик

Чифут (тур.) – погрдан назив за
Јевреје; употребљава се још
у значењу: тврдице, циције,
ситничавца

А. П.

ПОПИС ИЛУСТРАЦИЈА

Фотографија Светислава Предића, према: Јовановић, Миодраг, *Урош Прегућ*, Матица српска, Нови Сад, 1998, стр. 4.

Насловна страна корице књиге *Госћодин Министар*, Музеј позоришне уметности Србије, стр. 5.

Плакат премијерног извођења комедије *Госћодин министар*, Музеј позоришне уметности Србије, инв. бр. 11831-4, стр. 6.

Сцена из представе *Госћодин министар*, Александар Златковић у улози Шпицера, Музеј позоришне уметности Србије, инв. бр. 13278, сиг. II/559, стр. 120.

ЛИТЕРАТУРА

Примарна

- Богдановић 1927а: Милан Богдановић, „Светислав Предић: 'Четири комада'“, *Српски књижевни гласник*, н. с. књ. XXI, бр. 4, јун: Београд. (стр. 305–306)
- Богдановић 1927б: Милан, Богдановић „Светислав Предић: 'Господин министар'“, *Српски књижевни гласник*, н. с. књ. XXI, бр. 4, јун: Београд. (стр. 463–465)
- Богдановић 1927в: Милан Богдановић, „'Господин министар' од Светислава Предића“, *Српски књижевни гласник* н. с. књ. XXII, бр. 3, октобар: Београд.
- Крунић 1927: Душан Крунић, „Прекисноћне премијере“, *Правда*, год. XXIII, бр. 253, 18. IX 1927: Београд (стр. 12)
- Милисавец 1927: Живан Милисавец, „Почетак нове сезоне“, *Политика*, год. XXIV, бр. 6985, 18. IX 1927: Београд (стр. 7)
- Пејчић 2012: Александар Пејчић, *Театријализација власти: комедије Бранислава Нушића*, Чигоја штампа: Београд.
- Пејчић 2021: Александар Пејчић, „Велики рат у комедији: могућности комичке радње“, у: *Појмовник ујоредне књижевности 2*, Институт за књижевност и уметност: Београд 2021 (стр. 231–261)

Секундарна

- Волк, Петар, *Писци националног театра*, Музеј позоришне уметности Србије: Београд 1995.
- Волк, Петар, *Преображење, Драма Народног позоришта у Београду од 1868. до 2007. године*, Алтера, Фонд „Милан Ђоковић“, Музеј позоришне уметности Србије, Народно позориште: Београд 2009.
- Вујаклија, Милан, *Лексикон стварних речи и израза*, Просвета, Београд 2007.

- Вујанић, М. / Гортан-Премк, Д. / Дешић, М. / Драгићевић, Р. / Николић, М. и др.. *Речник српског језика*, Матица српска, Београд 2011.
- Ћилас, Гордана, „Велики таласи Светислава Предића“, у: Светислав Предић, *Из мога живота*, Матица српска: Нови Сад 2021.
- Иванић, Душан, *Основи шекспирологије*, Народна књига: Београд 2001.
- Јовановић, Рашко, Јаћимовић, Дејан, *Лексикон драме и позоришта*, Просвета: Београд 2013.
- Крлежа, Мирослав (гл. ред.), *Енциклопедија Југославије, 6, Макљ-Пућ*, Југославенски лексикографски завод: Загреб 1965.
- Милисавец, Живан (ур.), *Југословенски књижевни лексикон*, Матица српска: Нови Сад 1971.
- Петровић, Вељко, „Предић, Светислав“, *Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка, 3. књ. Н-Р*: Библиографски завод: Загреб 1928.
- Петровић, Петар, „Светислав Предић (1883–1957)“, у: *Зборник Народног музеја, XVIII/2*, Народни музеј: Београд, 2007. (стр. 341–350)
- Позоришни годишњак 1927–1928, Народно позориште: Београд 1928.
- Предић, Светислав, *Из мога живота* (прир. Гордана Ћилас), Матица српска: Нови Сад 2021.
- Стевановић, Јелица, *Народно позориште у огледалу времена, ликови и часописи у издању Народног позоришта у Београду*, I део, Музеј позоришне уметности Србије: Београд 2021.
- Стојановић Зоровавел, Владан, „Светислав Предић: 'Четири комада'“, *Летопис Матице српске*, књ. 314, св. 1: Нови Сад 1927. (стр. 152)
- Стојковић, Боровоје, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба II*, Музеј позоришне уметности Србије: Београд 2015.
- Стојковић, Боровоје, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба IV*, Београд, Музеј позоришне уметности Србије: Београд 2017.
- Цветковић, Сава, В. *Репертоар Народног позоришта у Београду 1868–1965*. Музеј позоришне уметности Србије: Београд, 1966.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-2

821.163.41.09-2 Предић С.

821.163.41:929 Предић С.

ПРЕДИЋ, Светислав, 1883-1957

Господин министар : трилогија / Светислав Предић ; приредио, коментаре и студије изradio Александар Пејчић. - Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 2023 (Шид : Илијанум). - 171 стр. : ауторова слика ; 15 см. - (Библиотека Драмска баштина ; коло 16, књ. 4)

Тираж 300. - Стр. 9-12: О издању комедије Господин министар : предговор / Александар Пејчић. - Стр. 123-133: Критичке напомене / Александар Пејчић. - Стр. 135-158: Животни и књижевни пут Светислава Ст. Предића (1883–1957) : поговор / Александар Пејчић. - Стр. 141-158: Комички свет власти: Господин министар / Александар Пејчић. - Стр. 161-163: Хронологија живота и рада / Александар Пејчић. - Стр. 167-168: Речник мање познатих речи / А. П. [Александар Пејчић]. - Библиографија: стр. 170-171.

ISBN 978-86-80954-21-9

1. Пејчић, Александар, 1976- [приређивач, сакупљач] [аутор додатног текста]
а) Предић, Светислав (1883-1957)

COBISS.SR-ID 133999113

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ШЕСНАЕСТО КОЛО

Књига 1

Божидар Борђошки
СВИЛЕНИ РУБАЦ

Књига 2

Чича Илија Станојевић
ДОРЂОЛСКА ПОСЛА

Књига 3

Миливој Предић
ПУКОВНИК ЈЕЛИЋ

Књига 4

Светислав Предић
ГОСПОДИН МИНИСТАР

Књига 5

Божидар Николајевић
ДОГОРЕЛИ КРОВ